ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՅՈՀԱՆ ՎՈԼՖԳԱՆԳ ՖՈՆ ԳՅՈԹԵԻՑ

ԵՐԳ ԼՎԻ ՄԱՍԻՆ

ԳԻՇԵՐ

ԳՐԵՏԽԵՆ (մենակ)

ՈՒՈՏ ՈՒԻՏՄԵՆԻՑ

ԵՎՐՈՊԱ

ԷՄԻԼ ՎԵՐՀԱՐՆԻՑ

ԲԱՆԿԻՐ

ԿԻՆԸ ՃԱՄՓԱՄԻՋԻՆ

ԼՈՆԴՈՆ

ՆԻԿՈԼԱՅ ՆԵԿՐԱՍՈՎԻՑ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

ԴԵՄՅԱՆ ԲԵԴՆՈՒՑ

«ԼԵՆԱ»

ՆԻԿՈԼԱՅ ԱԼԵՔՍԵՅԵՎԻՉ ԿԼՅՈՒԵՎԻՑ

ԵՐԳ

ԳԱԼԻՆԱ ԳԱԼԻՆԱՅԻՑ

ԱՆՏԱՌԸ ԿՏՐՈՒՄ ԵՆ

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿՈՒՑ

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՈՍՔ ԻՄ ԿՆՈՋ ՄԱՍԻՆ

«ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻ» ՏՐԱԳԵԴԻԱՅԻ ՊՐՈԼՈԳԸ

ԼԱՎ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ ԴԵՊԻ ՁԻԵՐԸ

Ա՛Յ ՔԵԶ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ և ԽԱՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՅՐԻԿԸ և ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՍՊԱՆՎԱԾ ԵՐԵԿՈՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻՆ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԱՐԿԱԾ, ՈՐ ՏԵՂԻ Է ՈՒՆԵՑԵԼ ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿՈՒ ՀԵՏ ԱՄԱՌԸ ԴԱՉԱՅՈՒՄ

ՍԵՐԳԵՅ ԵՍԵՆԻՆԻՑ

ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵՐՄՈՆՏՈՎԻՑ

ՄԵՌՆՈՂ ԳԼԱԴԻԱՏՈՐԸ

ՀԱՅՆՐԻԽ ՀԱՅՆԵԻՑ

ՋՈՒԼՀԱԿՆԵՐԸ

ՎԻԿՏՈՐ ՀՅՈՒԳՈՅԻՑ

ԽԱՎԱՐՈՒՄ

ԷԺԵՆ ՊՈՏԻՅԵԻՑ

ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼ

ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿՈՒՑ

ՄՐՐԿԱՀԱՎԻ ԵՐԳԸ

ԲԱԶԵԻ ԵՐԳԸ

ՎԱԼԱԽՅԱՆ ԼԵԳԵՆԴ

ԱՂՋԻԿԸ և ՄԱՀԸ

ԲԱԼԼԱԴ ԿՈՄՍՈՒՀԻ ԷԼԼԵՆ ԴԵ ԿՈՒՐՍԻԻ ՄԱՍԻՆ

ԻՄ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄ ԼՈՒԻՋԻ ՑԱՊԵԼԼԻԻՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԵՐԳԵՅԻ ՊՈՒՇԿԻՆԻՑ

ԲԱՆՏԱՐԿՅԱԼ

ՀՈԳՈՒ ԾԱՐԱՎԻՑ...

ԱՆԽՈՆՋ ՍԵՐՄԱՆՈՂ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՌԱՅՆԵՐ ՄԱՐԻԱ ՌԻԼԿԵԻՑ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԿԱՐՈՒՍԵԼ

ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ԴՄԻՏՐԻԵՎԻՉ ԲԱԼՄՈՆՏԻՑ

ՍԵՎ ԾՈՎԻ ԵԶԵՐՔԻՆ

ԻՎԱՆ ԱԼԵՔՍԵԵՎԻՉ ԲՈՒՆԻՆԻՑ

ՀՐԹԻՌ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԼՈԿԻՑ

«ՁԱՅՆ ԵՐԳՉԱԽՄԲԻՑ»

ՅՈՀԱՆ ՎՈԼՖԳԱՆԳ ՖՈՆ ԳՅՈԹԵԻՑ

ԵՐԳ ԼՎԻ ՄԱՍԻՆ

(Առաջին վարիանտ)

Կար-չկար՝ բարի մի արքա՛ կար,
Ապրում էր նրա մոտ մի լու:
Սիրում էր նրան այդ արքան,
Ինչպես իր հարազատ որդուն:
Կանչում է նա մի օր դերձակին,
Տալիս է շտապ հրաման,
Որ լվին զգեստներ կարի
Եվ շքեղ հագցընի նրան:

Եվ ահա — մետաքս ու թավիշ
Զգեստներ ունի նա հագած,
Եվ կրծքին ունի ժապավեն
Եվ արծաթ շքանշան:
Դառնում է ահա նա մինիստր,
Փայլում է իր կրծքի աստղի պե՛ս

Պալատում ամբո՛ղջ նրա ցեղը
Դառնում է թե՛ հայտնի, թե՛ մեծ:

Կծում են նրանք ու խայթում
Պալատում հիմա ամենքին,
Կծում են անգամ թագուհուն
Եվ չեն խնայում ոչ-ոքի՛:
Եվ չունի ոչ– ոք իրավունք
Կծած տե՛ղն անգամ քորելու, —
Այնինչ մենք իսկույն սպանում ենք,
Թե փորձի մեզ կծել մի լու...

(Երկրորդ վարիանտ)
Մի ծեր, մի լավ արքա կար.
Ուներ իր մոտ մի լու:
Արքան նրան սիրում էր,
Ինչպես իրա որդուն:
Դերձակ կանչեց մի օր նա,
Գոռաց հրաման տալով. —
-Կարիր լվին շորեր նոր՝
Թե ֆրաք, թե պանտալոն:

Հագավ մեր լուն շորեր նոր,
Թավիշ, մետաքս հագավ,
Կապեց կրծքին նա լենտ ու
Արծաթ շքանշան:
Դարձավ մեր լուն մինիստր՝
Կրծքին մի աստղ պայծառ, —
Նրա ամբողջ սերունդը
Ազնվազարմ դարձավ:

Կծում, խայթում, խոցում են
Սրանք հիմա անկանգ —
Եվ դուքսերին, որ մեծ են,
Եվ թագուհուն անգամ:
Քորել կծած մարմինդ
Կարող ես փորձ անել...
Իսկ մենք, — իսկ մենք սովոր ենք
Լվին իսկույն սպանել...

1932

ԳԻՇԵՐ

Գոթական նեղ, բարձրակամար սենյակում Ֆաուստը տագնապահար նստած է իր փափկաթոռում՝ գրակալի առջև

Ֆաուստ

Ախ, ուսեցի ես փիլիսոփայություն,
Եվ բժշկություն, և իրավունք,—
Իբրև աշակերտ՝ սերտեցի նաև
Աստվածաբանություն խոսք և սկզբունք, —
Եվ կանգնած եմ արդ անօգ, շվարած,
Եվ ո՛չ խելացի, քան էի առաջ:
Դարձա ես մագիստր, և դոկտոր դարձա —
Տասերորդ տարի՛ն է ահա
Աշակերտներիս այս կողմ ու այն կողմ
Քշում եմ, ինչպես մի անիմաստ հողմ —
Եվ տեսնում եմ՝ ճիշտ գիտություն չկա...
Լոկ սիրտըս է դառնում մոխիր անզգա: —
Թող լինեմ գիտուն, քան բոլոր անխիղճ
Մագիստրոսներն ու տերտերները դինջ,
Թող լինեմ ազատ նախապաշարքից,
Թող չվախենամ ահից ու չարքից —
Բայց և ես չունեմ խինդ հնարավոր,
Չեմ տեսնում նաև ճշմարտություն խոր,
Չեմ տեսնում, որ ես կարող եմ ուսել
Ուրիշներին միտք, ու ընթացք, ու սեր: —
Այլև ընչազուրկ եմ կյանքով իմ ողջ —
Ո՛չ փառք եմ շահել, ո՛չ պատիվ, ո՛չ փող:
Այդպես և՛ շունը չէր կամի ապրել, —
Ահա թե ինչո՞ւ մոգության տրվել
Եվ ձգտում եմ, որ ոգիներն անխոնջ
Բաց անեն իմ դեմ նյութի, բնության
Գաղտնիքները ողջ...
Որ ես, քրտնաթոր, աշակերտներիս
Չստեմ հենց այն, ինչ անհայտ է ինձ...
Որ ինքս ըմբռնեմ բնության ներքին
Կապը ընդհանուր, գաղտնիքը բոլոր, —
Որ ճշմարտություն քարոզեմ ես խոր,
Եվ ոչ թե բառեր՝ անիմաստ ու սին...

Օ՛, լուսին, եթե քո լույսը պայծառ
Դու վերջին անգամ թափեիր վերից
Իմ վշտի վրա, որ տանջում է ինձ
Այս մութ սենյակում, այս խցում խավար:
Իմ հին թղթերի, գրքերի վրա,
Կրկին դու, տխուր, փայլում ես ահա:
Ախ, եթե չքնաղ ցոլքերիդ ներքո
Ես թափառեի լեռների գրկում,
Ոգիների հետ ճախրեի վերում,
Թողեի թեթև լո՛ւյս հովիտներում,

Եվ, խուսափելով գիտության թույնից —
Քո պայծառ ցողով սրբեի ես ինձ...

Ավա՜ղ, բանտում եմ ես հին դարձյալ,
Իմ հին որջում եմ այս անիծյալ:
Աստ լույսն արևի հազիվ է հասնում
Ապակիների միջով գույնըզգուն:
Հին դարակներում՝ գրքեր ամենուր,
Մինչև սենյակիս առաստաղը մութ
Պառկած են ահա — փոշու և անգու
Ճիճուների կուր:
Տաշտիկների և շշերի մի շարք
Կորցրված փոշում՝ մնում են անկարգ.
Օ, ա՞յս է արդյոք քո աշխարհը հար —
Եվ այս է, որ դու կոչում ես աշխարհ: —

Եվ զարմանո՞ւմ ես դու դեռ, թե այդ
Ինչո՞ւ է սիրտըդ այդքան տխուր —
Այդ ի՞նչ կարոտ է, անհուն ու խոր,
Որ հալածում է քեզ անընդհատ:
Ախ, փոխարեն ողջ լույս բնության,
Որ խինդի համար տրված է մեզ —
Շրջապատել ես, նայի՛ր, դու քեզ
Կմախքով, մռայլ շնչով մահվան...

Փախի՛ր: Դո՛ւրս: Դեպի ազա՜տ աշխարհ
Եվ մի՞թե դիրքն այս խորախորհուրդ,
Որ Նոստրադամն է գրել մի օր —
Քեզ չի՞ ավետի ուղի մի այլ:
Աստղերի վազքը կհասկանաս,
Երբ բնությունը քեզ հետ խոսի,
Անհուն զորություն քո մեջ կզգաս,
Երբ ոգիները քեզ հետ խոսեն...
Եվ ոգիները քեզ կլսեն.
Չոր մտքով երբեք դու չես գտնի
Այս սուրբ Գրերի միտքը գազանի:
Ձե՛զ, ձե՛զ եմ դիմում, ոգինե՛ր ջինջ, —
Ձա՛յն տվեք, եթե լսում եք ինձ: —

1936

ԳՐԵՏԽԵՆ (մենակ)

Հանգիստըս կորել է
Եվ սիրտս է — հեք, —
Չեմ գտնի նրա՛ն ես
Երբե՛ք, երբե՛ք: —

Եվ ուր չկա՛ նա —
Դագաղ է ինձ, —
Ամբողջ աշխարհն է
Թույն ու թախիծ: —

Իմ խեղճ գլուխը
Մթնել է հար, —
Իմ խեղճ ոգի՛ն էլ
Ծանր ու խավար: —

Հանգիստը կորել է,
Եվ սիրտը է — հեք,—
Չեմ գտնի նրա՛ն ես
Երբե՛ք, երբե՛ք: —

Նրան եմ հսկո՛ւմ ես
Լոկ պատուհանից —
Նրա համա՛ր եմ
Ելնում լոկ տանից:

Հասակը բարձր է
Քայլվածքն — հաստա՛տ —
Ժպիտը տիրող է,
Հայացքը — սա՛ստ, —

Եվ իր խոսքերը,
Եվ ձայնը՝ հաղթ…
Ձեռքի հպումը,
Համբույրը, ախ…

Հանգիստ չունե՛մ ես,
Տանջվում եմ, հեք, —
Չե՛մ տեսնի նրա՛ն էլ
Երբեք, երբեք…

Նրա՛ն է կուրծքըս
Զգտում ընդմիշտ, —
Գրկել նրան — ու
Հանգչել անվիշտ...

Համբուրել նրան,
Կուզեի լոկ —
Նրա համբույրում
Մեռնել անհոգ...

1930

ՈՒՈՏ ՈՒԻՏՄԵՆԻՑ

ԵՎՐՈՊԱ

Ճորտի խեղդող որջից
Շանթի պես նա թռավ՝ ինքն իրմով հիացած.
Ոտքերով նա կոխոտում է մոխիրն ու ցնցոտիները,
Իսկ ձեռքերով սեղմում կոկորդն արքաների:
Օ՜, հույս և սպասում:
Օ՜, տանջանքը քշված ազատասերների, որ մաքրում են իրենց ըմբոստ հոգին օտար հեռաստաններում, —
Օ՜, որքա՜ն սրտեր կան հիմա տխրությունով հիվանդ.
Վերադարձե՛ք այսօր ձեր տները, թող նոր կյանքը բացվի ձեզ համար:
Իսկ դուք, որ ոսկի էիք առնում, որպեսզի ժողովրդին արատավորեք,
Իմացե՛ք, ստախոսներ և վաշխառուներ, որ ձեր բոլոր կառափնատների, ձեր մոլության,
Եվ նրա համար, որ դուք, որպես որդեր, ծծում էիք միամիտ ու բարի մուրացկաններին,
Եվ նրա, որ խոստանալով, խաբում էին շուրթերն արքայական
Եվ, դրժելով երդումը, քրքջում էին —
Այս բոլորի համար ներումով կպատժե ձեզ ժողովուրդը, նրան
պետք չեն ձեր գլուխները.
Զզվելի՛ է նրան դաժան ոխակալությունն արքաների:
Բայց հեզ ներողամտությունը ծնում է կորուստ անողոք, — և
սարսափահար արքաները ահա դառնում են ետ —
Անցնում են հպարտ ու հանդիսավոր, և ամեն մեկին
շրջապատում է շքախումբը.
— տերտեր, բռնաբարող, դահիճ, բանտապետ, դատավոր, վաճառական, զինվոր ու լրտես:
Իսկ բոլորի ետևից, տե՛ս, ինչ-որ ուրվական է սողում գաղտագողի ինչպես մառախլապատ գիշեր.
Ամբողջովին կարմիր, ճակատը, գլուխը և մարմինը արնավառ ծալքերով ծածկած:
Չեն երևում ո՛չ դեմքը, ո՛չ աչքերը:
Բայց իր այդ ալ-կարմիր զգեստների տակից, որ վեր են բարձրացվում ինչ-որ անհայտ ձեռքով,
Ահավասի՛կ մի մատ, որ ցույց է տալիս հեռուն, հորիզոնները — գալարվում է, ինչպես օձի գլուխ:
Իսկ թարմ գերեզմաններում պառկած են, արնաթաթախ, երիտասարդ մարմիններ,
Եվ ձգված են պարանները կախաղանների, և շաչում են տերերի գնդակները,
Եվ բռնակալները քրքջում են բարձր — բայց այս ամենը կտան պտուղներ, և առատ կլինի նրանց հունձը:
Այդ դիերը պատանիների,
Այդ նահատակները, օղակներից կախված, զորշ արճիճով ծածկված այդ սրտերը, —
Նրանք անշարժ են և պաղ, բայց և այնպես ապրում են նրանք հավիտյան, և անհնարին է նրանց սպանելը.
Նրանք ապրում են, օ՜, արքանե՛ր, մնացած իրենց պես ջահել
սրտերում:
Մնացած եղբայրներում են ապրում նրանք, նրանցում, որ պատրաստ են ձեր դեմ կրկին ապստամբելու,

Նրանք մաքրվեցին, սրբացան նրանք մահով, մահը մեծացրեց նրանց և իմաստավորեց:
Ազատության համար ամեն մի մեռածի վրա, ամեն մի գերեզմանից կծլի ազատության սերմը, իսկ նրանից — նորը.
Հեռո՞ւ-հեռո՞ւ կտանեն քամիները նրան՝ գալիք սերունդների համար,
Կգուրգուրեն նրան անձրևներն ու ձյունները:
Օ՜, ամե՛ն մի հոգի, որ թողել է մարմինը՝ բռնակալ դահիճներից զարկված —
Անտեսանելի ճախրում է աշխարհի վրայով, շշնջում է, կանչում, հսկում:
Ազատությո՛ւն. թող հուսալքվեն ուրիշները, ես չեմ հուսալքվի
երբեք:
Ի՞նչ: Այս տունը գամվա՞ծ է. տերը տե՞ղ է գնացել.—
Ոչի՛նչ, շուտով նա կգա. Սպասեցե՛ք նրան:
Պատրաստվեցե՛ք դիմավորելու նրան. արդեն գալիս են նրա համբավաբերները:

1923

ԷՄԻԼ ՎԵՐՀԱՐՆԻՑ

ԲԱՆԿԻՐ

Նամակներով ծածկված գրասեղանի առաջ,
Թիկնաթոռում թաղված, դողդոջուն ու մռայլ,
Նա գրում է ճերմակ թղթիկների վրա՝
Միտքը հեռո՞ւ-հեռուն՝ երկրի ծայրերն հառած:

Տեսնում է նա Կափը, Ցեյլոնը ու Ճավա՛ն,
Եվ օվկիանոսն Հնդիկ, ուր իր նավերն հազար
Դեպի չորս կողմն հողի, դեպի հազար կայան,
Առագաստները բաց՝ նավարկում են ազատ:

Կայարաններն իրա ու ռելսերը կարմիր,
Որ ուղարկե պիտի անապատներն անթուխպ,
Ուր արևն է միայն շարժվում մեռյալ տոթում —
Եբենոսի, սաթի աշխարհները անծիր:

Իր հանքերը, նավթի շատրվաններն անթիվ,
Իր բանկերի մոլի եռուզեռը հնչուն,
Որ խեղդում է, լափում, զառանցանքով տանջում
Եվ իր տենդը նետում օվկիանոսից անդին:

Ժողովուրդներ, որոնց սենատները դահիճ
Եվ օրենքները խեղճ հպատակ են իրեն —
Նա կարող է մատնել նրանց հողմին հրե,
Թե օգտակար լինի հաշիվներին դա իր:

Պատերազմներ, արյուն, մոլեգնություն ու ոխ,
Որոնց միակ արքան — ինքը — կրծում է հար

Պաղ թվերի անկիրք ատամներով — հազար
Հանգույցներ ու հարցեր արյունոտ ու այրող:

Եվ նա գիտե, որ հին թիկնաթոռում բազմած,
Իր մատյանում երբ նա խծբծում է դողդոջ —
Իր քաղքենի ոգուն կապում է կյանքը ողջ,
Ուր տիրում է թախիծ ու սպիտակ սարսափ:

Օ, ոսկի՞ն, իր ոսկի՛ն, որ ցանում է հեռու,
Բազմապատկում այնտեղ — մոլի քաղաքներում,
Այնտեղ — խրճիթներում ու խուցերում տխուր,
Ու լույսերում, օդում, ամենո՛ւր:

Իր թևավոր ոսկի՞ն, հեռուներով հարբած,
Իր սավառնող ոսկի՛ն, իր գիշատիչ ոսկի՞ն,
Ոսկի՞ն՝ շնչող ու վառ —
Ոսկի՛ն:

Իր ոսկի՛ն, որով փայլում են բորբ ամեն քամի ու հով,
Իր ոսկին, որ հողն է ծծում
Թշվառության անթիվ շրթունքներով:
Իր ոսկի՛ն՝ հուրհրատող, իր ոսկի՞ն՝ խորամանկ, խաբող՝ առա՛նց խոսքի,
Լույսի ու արևի բեկոր — իր ոսկի՛ն:

Նա գիտե ինքն էլ, թե ինքն ինչի՞ է տեր,
Բայց իր դիզած ոսկին ավելի է եթե,
Քան բուրգերը հսկա, աշտարակները ցից —
Նա սիրում է խորհել, պաղարյուն ու հանգիստ,
Խորը, զգաստ սիրով,
Որ ինքն ունի արդեն, որպես բարիք ու գանձ—
Իսկական ակն հողի՝ զրնգան ու զնգան:

Ամբոխն ատում է իրեն, բայց պատկանում է նրան.
Նախանձում են բոլորն էլ. ոսկին պսա՛կն է նրա:
Ցանկությունը երկրային, հրդեհումը նրա կեզ
Լափում է սիրտը նրանց, ինչպես իր սիրտը լափեց:

Ինքը — նա՛ է, որ տալիս է ուզածին
Դյութիչ վաստակը հացի:
Ի՞նչ հոգ, որ նա կեղեքում է բոլորին. —
Ով իր դռնից հեռացավ — նա դառնալու է նորից:
Որպես հսկա ջրապտույտ, որպես հորձանք.
Թավալվում է ուժը նրա ահեղաձայն,
Փրփրում է, եռում ու քաշում է իր մեջ
Տերևներ ու ճյուղեր և քարեր ու սերմեր, —
Կարողություն, հասույթ, տնտեսություն ու կյանք
Եվ կոպեկնե՛րն անգամ,

Որ խուղերի մթում, գիշերն ամեն ծառա
Համարում է ծածուկ իր ճրագի առաջ:

Այսպես ահա, հսկա իր դեզերով փողի
Թիկնաթոռում թաղված, դողդոջուն ու մռայլ,
Նա տիրում է բոլո՛ր արքաների վրա
Ու վճռում բախտը ծովերի ու հողի:

1923

ԿԻՆԸ ՃԱՄՓԱՄԻՋԻՆ

Քաղաքում այս ոսկե,
Եբենոսյա,
Կի՛ն սևազգեստ, ճամփամիջին կեցած,
Օրը օրին,
Նորից ու նորից,
Ի՞նչ ես ուզում դու — ասա՛:

— Ահա հույսերը սև՝ սև շների նման՝
Կաղկանձեցին նորից, հուսահատ ու մռայլ,
Իմ բիբերի նսեմ լուսինների վրա,
Որ երբեմն լուսե՝ խավարել են հիմա:
Այնպես երկա՞ր-երկա՞ր կաղկանձեցին նրանք
Իմ բիբերի նսեմ լուսինների վրա...
Ինչպես ոսկի ու սուգ — իմ մազերի հյուսկեն
Խենթանում է, հուզում ռոմակներին այդ սև,
Ու մեղավոր, մաքուր իմ մարմընի ոսկին
Երազներ է ցրում խելագար ու լուսե:

— Կի՛ն սևազգեստ, ճամփամիջին կեցած,
Օրը օրին.
Նորից ու նորից,
Ի՞նչ ես ուզում դու — ասա՛:

— Առագաստները բաց ո՞ւր է թռչում, գիտե՞ք,
Իմ կուրծքը գիրգ ու գեր, — դեպ ի՞նչ ահեղ հրդեհ,
Դեպ ինչպիսի՞ հուշեր ու դրախտներ խավար:
Ի՞նչ ոգիներ են խենթ, կամ նժույգներ հրե,
Եվ ի՞նչ, և ի՞նչ, և ի՞նչ մրրիկներ են վառել
Իմ շրթունքներն այսօր հուրհրատող ու վառ:

Ախ, ի՛նչ հրդեհ է. — Օ ես հրե՛ եմ,
Որ միշտ լիզում են տարփանքս կեզ:
Եվ ի՞նչ թովիչ եմ, որ այդ շները
Տենչում են մահը, որ կա իմ մեջ:

Կի՛ն սևազգեստ, նորից ու նորից,
Օրը օրին,
Ինչ ես ուզում դու այդպես:

Ես ա՛յն եմ, ում զգվանքը թույն է.
Ես ում հպում եմ դողդոջուն —
Նրան տալիս եմ մեղկությունս.
Ես կործանում եմ ու կորչում:

Շրթերս ա՛լ են, արնոտ են, ձիգ են,
Բոսոր փայլում են նրանք անահ.
Անցորդ մահո՛ւ պես գեղեցիկ եմ
Եվ ամենի՛նն եմ, ինչպես և նա:

Ինձ մոտենում է, ով ուզում է,
Թաղման ջահեր է վառում արթուն: —
Ու էլ թողնում է իր հուզումը
Մարմնիս փարթամ այս դիակառքում:

Տալիս եմ գիրկն իմ ամենքին ես,
Տաճար է գիրկն իմ չգոցած:
Իմ սերն անե՛ծք է երկնքի՞ դեմ՝
Ջահի պես վեր է նա ցցած:

Ես վեհ կեցած մի աշտարակ եմ՝
Համակ երկաթ ու դարերից:
Ձեզ զազրելի է իմ կրակը,
Բայց ընդունում եք ինձ էլի:

Օ, ես նրանցն եմ, ով անսեր է,
Ում սիրտը բիրտ է ու հիվանդ,
Ով որ սիրում է, որ իր սերը
Եվ թուքը քաղցր ինձ թվա:

Նրանք սիրում են, որ իմ սերը
Մնում է մութ այս անդունդում,
Ուր ալ դրո՛շ է անիծելը՝
Փռված միգում այս ու տենդում:

— Կ՛ին սևազգեստ, ճամփամիջին կեցած,
Օրը օրին,
Նորից ու նորից,
Ում ես ուզում դու — ասա՛:

— Ահա արևը հին՝ փախած մթի խայթից՝
Ոսկիներ է ցրել իրիկնային մայթին,
Եվ ձգվել է ահա, որպես հսկա մի օձ,

Հսկա քաղաքը — տե՛ս. փակուղի ու փողոց
Կայծկլտում են այնտեղ կրակների ակնից,
Ուր կանչում է, որպես հավերժական մագնիտ
Կի՛նը. — կեցել է նա մայրամուտին մռայլ,
Որպես հպարտ արձան, հորիզոնի վրա:

Ոհմակը շների,
Անհուսության, մահու ոհմակները այդ սև,
Կաղկանձեցին նորից լուսիններին նսեմ,
Սև բիբերիս խոշոր լուսիններին նսեմ,
Որ գիտեին այնպես բորբոքել ու կիզել:
Այնքան երկար-երկար կաղկանձեցին նրանք
Սև բիբերիս խոշոր լուսինների վրա:
Այդ ի՞նչ կրակ է բորբ, այդքան արագ, արագ
Իմ կոնքերից հոսում դեպի մարմինս հրի.
Եվ ի՞նչ փայլով է խոլ կուրծքս մթնում vառած,
Որ ցնդել են այդ սև ոհմակները էլի:
Ի՞նչ ոգինե՛ր խելառ, ի՞նչ մրրիկներ հրի
Օրորեցին վառվող շրթունքներս նորից:
Ու մազերս կրկին, առագաստներ դրած,
Ուր են թռչում ասա . ի՞նչ դժոխքներ մռայլ:

— Կի՛ն սևազգեստ, ճամփամիջին կեցած,
Օրը օրին,
Նորից ու նորից,
Ի՞նչ ես ուզում դու — ասա՛:

— Ես երազում եմ նրա՛ գալուստը,
Ում պետք է ահս զգվի ազահ:
Նա խոստացե՛լ է, նա գալո՛ւ է.
Այսօր ուզում եմ — և նա կըգա՛:

Օ, տանջանքո՛վ խոր, որ ձեզ խորթ է,
Նա կենդանի է՝ լցված սիրով
Դեպի կոնքերը անհագուրդ իմ,
Դեպի մարմինն իմ անդարձ գերող:

Օ, ձեռքերի՛ն այն, որ արնոտ են,
Տալիս եմ քաղցր մարմինս ես.
Ես — նա՛ եմ, վախն ում անծանոթ է,
Նետված է բա՛րձր իմ ամոթը,
Որպես մեղսանք մի — միշտ ու անվերջ:

Էլ ո՞վ կառնի ինձ — հենց այս պահուս
Մութ պանդոկում մի թեկուզ մահու:

-Կի՛ն սևազգեստ, ճամփամիջին կեցած,
Ո՞ւմ ես ուզում դու — անահ:
-Ով տա ինձ արնո՛տ մի դանակ:

1923

ԼՈՆԴՈՆ

Այն — Լո՛նդոնն է, ցնո՞րք չուզուն ու երկաթե.
Այնտեղ հեծում է հանքն ահագնազարկ մուրճից.
Այնտեղից են մեկնում նավերը — ո՞վ գիտե՝
Դեպ ի՞նչ անլույս ծովեր ու արկածներ վերջին:

Կայարաններ տխուր, ուր կարոտի բոցում
Դողդողում են գազի լապտերները կորգիծ,
Ուր ձանձրույթի ահեղ հրեշներ են ճչում
Վեստմինիստերյան դաժան ժամացույցի զարկից:

Ու լապտերներ, Թայմզի երկայնքն ի վար շարած,
Որ անձրևի կազմած լճակներում լեղի
Օրորվում են, որպես ջրահեղձ ու մեռած
Նավազների զարհուր ուրվականներ դեղին:

Եվ հարբածի երգեր, ու պոռնիկի քրքիջ,
Ու պանդոկի պատին — բախտանման գրեր, —
Եվ հանկարծ — մա՛հն ահա, որպես մի հյուր անկոչ…
Այն — Լո՛նդոնն է՝ ցնորք, որ կրում ես քո մեջ:

1925

ՆԻԿՈԼԱՅ ՆԵԿՐԱՍՈՎԻՑ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Օ, բարի՛ հայրիկ, ինչո՞ւ եք խաբում
Ձեր որդուն խոսքով այդ նսեմ, —
Թույլ տվեք լուսնի ցոլքերի ներքո
Ես նրան ճիշտը ասեմ:

Աշխատանքն այդ, Վա՛նյա, սոսկալի դժվար էր, —
Չէ՛ր կարող շինել դա մի մարդ:
Աշխարհում մի արքա կա, այդ արքան անողո՛ք է, —
Սո՛վ է անունը նրա:

Նա բանակներ է վարում, ծովերում նա
Շարժում է նավերը, դաշտում

Քշում է գութանը և անդուլ հսկում է,
Ուր աշխատանքն է իշխում:

Հենց նա՛ էլ քշել է այստեղ մասսաները,
Շատերը դաժան պայքարում,
Կյանքի կոչելով անպտուղ չոլերը —
Մեռել են այս գորշ քարերում:

Ճանապարհն ուղիղ է. նեղլիկ բլուրներ են,
Կամուրջներ, ռելսեր ու սյուներ, —
Իսկ երկու կողմերիցը, նայի՛ր՝ ոսկորնե՞ր են...
Հասկանո՞ւմ ես, Վա՛նյա, — ինչքա՛ն են ընկել...

Լսո՞ւմ ես, լսո՞ւմ ես ահավոր կանչերը.
Դոփում են, ատամ կրճըտում, —
Տեսնո՞ւմ ես՝ ամբո՛խ է, անթիվ մեռելներ են...
Ինչքա՞ն են, ինչքա՞ն են — իմանո՞ւմ ես դու...

Նրանք մերթ կտրում են երկաթ ճանապարհը,
Վազում են, ուզում են հասնել.
Լսո՞ւմ ես՝ երգո՛ւմ են. — «Լուսնյակ գիշերո՛վ այս
Սիրում ենք մեր գործը տեսնել:

Մենք այստեղ տառապել ենք ցրտի ու հովի՛ դեմ,
Հավիտյան կորված մեջքերով,
Ապրել ենք խուղերո՛ւմ ցուրտ, պայքարել սովի դեմ,
Մրսել ու թրջվել օրերով:

Մեզ թալանել են տասնապետ — գիտունները,
Ծեծել են տերերը, կարիքը ճնշել,
Ամեն ի՛նչ մենք տարել ենք, բայց հավետ մենք եղել ենք
Խաղաղ վաստակի զավակներ:

Եղբայրնե՛ր, վայելում եք դուք հիմա մեր պտուղը,
Իսկ մենք մոխրանում ենք հողում, —
Դուք արդյոք մեզ հիշո՞ւմ եք, մեզ արդյոք դեռ հիշում եք
Թե մոռացե՛լ եք վաղուց...:

Չսարսափե՛ս դու ամեհի երգից այդ. —
Մեր երկրի բոլոր ծայրերից
Հավաքված այդ խմբերը քո հալալ եղբայրնե՛րն են՝
Անտուն ու զրկված գյուղացիք:

Ամո՛թ է. ինչո՞ւ ես հեռացնում հայացքդ.
Դու արդեն մեծացել ես, փոքր հո չե՞ս.
Տեսնո՞ւմ ես՝ կանգնած է հաղթանդամ գյուղացի՛ մի —
Նա տենդից հյուծվե՞լ է այնպես:

Շրթունքներն անարյուն են, կոպերը ընկել են,
Ձեռքերին վերքեր չորացած.
Ոտքերը ուռել են՝ նա այդպես աշխատել է —
Հավիտյան ջրում կռացած:

Նրա կուրծքը փոս է, այդ կրծքով նա բահը
Շարունակ սեղմել է, հավիտյան հրել. —
Դու նայի՛ր նրան, Վա՛նյա, ուշադիր նայի՛ր դու՝
Դժվար է այդ մարդը իր հացը ճարել:

Դու նայիր՝ այդ մեջքը, որ հիմա կռացած է,
Չի շտկել նա դեռ իր օրում.
Լուռ կանգնած՝ աշխատում է, ժանգոտած բահո՛վ իր
Նա հողն է փորում ու փորում:

Նրանից այդ սերը դեպի աշխատանքը
Մեզ է՛լ է հարկավոր սովորել.
Դե օրինի՛ր դու, Վա՛նյա, այդ ազնիվ աշխատանքը,
Սովորի՛ր մուժիկին սիրել:

Եվ մի՛ վհատիր մուժիկի համա՛ր դու.
Ինչքա՛ն չարչարանք է արդեն նա կրել, —
Կրել է նաև այս երկաթ ճանապարհը,
Եվ ինչքա՛ն է, ինչքա՛ն է կրելու նա դեռ:

Կկրի նա ամբողջը, — և կրծքով իր համա՛ր նա
Կհարթի ճանապարհ լուսագես, —
Բայց ափսո՛ս որ, Վա՛նյա, գեղեցիկ կյանքին այդ
Չենք հասնի ոչ դու և ոչ ե՛ս:

1925

ԴԵՄՅԱՆ ԲԵԴՆՈՒՑ

«ԼԵՆԱ»

1912 թ. ապրիլի 4
(Բանվորների գնդակահարումը Լենայում)

Փարված իր փոքրիկ երեխաներին՝
Մարդուն է ահա կինը սպասում:
— Օ, մի՛ սպասի՛ր, նա ետ չի՛ գալու,
Թշնամու գնդակն հատու էր ու սուր:
Նա ընկավ դաշտում, և ո՛չ թե մենակ.
Քո ավագ որդին, մեռած աչքերով,
Դաժան թշնամու հարվածների տակ
Իր բանվոր հոր հետ պառկել է խոռով:

Եվ շուրջը նրանց — ընկեր, բարեկամ
Ընկել են՝ կազմած ա՛լ հողաբլուր.
Եվ տաք վերքերից բանվորի արյան
Հեղեղն է հոսում կարմիր ու հուրհուր:
Փայլում է գարնան արևը պայծառ
Չի՛ պատժի աստված չարագործներին...
Եղբայրնե՛ր, օ՜, թո՛ղ անիծվի՛ նա հար,
Ով որ մոռանա այս օրը խավար,
Ով այս արյունը թշնամուն ների:

1925

ՆԻԿՈԼԱՅ ԱԼԵՔՍԵՅԵՎԻՉ ԿԼՅՈՒԵՎԻՑ

ԵՐԳ

«Որպես ճորտ անլեզու
Ես շիրիմ կմտնեմ,
Փայտե ցուրտ խաչի տակ
Իմ բախտը կգտնեմ»:

Այս երգն էր միշտ երգում
Հայրս սև կյանքի դեմ,
Մեռնելիս պատվիրեց,
Որ ես այն ավարտեմ :

Սակայն երգս հայրերի
Հառաչով չի՛ հնչի,
Այլ հողմի շաչյունով
Աշխարհից կթռչի:

Ո՛չ որպես հլու ճորտ,
Այլ ազատ արծվի պես
Կյանքի երգը հզոր
Կավարտեմ հիմա ես:

1925

ԳԱԼԻՆԱ ԳԱԼԻՆԱՅԻՑ

ԱՆՏԱՌԸ ԿՏՐՈՒՄ ԵՆ...

Կտրում են անտառի դալարուն ծառերը.
Իսկ պառավ սոճիները, խոհերով լեցուն,
Անբարբառ օրորում են զառամյալ գլուխները
Եվ նայում են սառը երկնքի հեռուն:
Անտառը կտրում են... Գուցե ա՛յն պատճառով, որ

Զարթոնքի կանչե՛ց նա վաղ արշալույսին,
Որ մատաղ սաղարթո՛վ իր համարձակ երգում էր
Ազատության ու արևի մասին:
Անտառը կտրում են... Բայց հողը պահում է սերմերը.
Կանցնեն տարինե՛ր, և — կյանքի նոր ուժով հրահրան՝
Կրկի՛ն պարիսպի՛ պես բարձրացած ծառերը
Կխշշան եղբայրական շիրիմի վրա...

1925

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿՈՒՑ

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՈՍՔ ԻՄ ԿՆՈՋ ՄԱՍԻՆ

Անհայտ ծովերի հեռավոր ափով
Անցնում է լուսինը —
Իմ կինը:
Իմ շիկահեր սիրուհին:
Իր կառքի ետևից, թափով
Զգվում է համաստեղությունների երփներանգ ամբոխը:
Պսակվում է ավտո-գարաժի՛ հետ,
Համբուրում է թերթի կիոսկները,
Իսկ շլեյֆի կաթն-ծիրը, որպես նաժիշտ,
Զարդարված է չնչին զարդերով:
Իսկ ե՞ս: —
Իմ ծարաված սրտին քո հոնքերի կեռով
Քո աչքերի հորից բերում էին դույլեր:
Կախվում էիր լճե մետաքսներում,
Սաթե ջութակների՛ պես երգում էին կոնքերդ:
Այնտեղ, ուր իշխում են դժնի տանիքները —
Չե՛ս նետի ցոլքը քո դու:
Բուլվարներում խեղդվում եմ՝ դեմքիս թախիծ փռած:
Ախր դա դո՛ւստրն է քո —
Իմ երգը —
Աժուր չուլքիներով —
Կաֆեների առաջ:

«ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻ» ՏՐԱԳԵԴԻԱՅԻ ՊՐՈԼՈԳԸ

Կարո՞ղ եք
Դուք
Հասկանալ,
Թե ինչո՞ւ ես
Հանգիստ
Հոգի՛ս եմ ափսեով տանում
Գալիք օրերի ճաշին:
Փողոցի չսափրած դեմքից

Հոսելով, ինչպես արցունք —
Ես,
Գուցե,
Պոետն եմ վերջին:

Նկատե՞լ եք.
Ճոճվում է
Քարե ալեյներում
Զոլավոր կերպարանքը ձանձրույթի, որ մեռել է.
Իսկ վազող ջրերի
Սապնափրփուր վզին
Կամուրջներն են ծալել երկաթե ձեռները:

Երկինքը լալիս է
Անզուսպ,
Բարձրաձայն,
Իսկ ամպի կնճռոտ շրթունքին
Խեղկատակ գրիմա՛ս կա:
Կարծես թե մանկիկ է երազել մի կին,
Իսկ աստված պարգևել է մի իդիոտ երեխա:
Շեկլիկ ու մազածածկ,
Գիրուկ մատներո՛վ իր
Ձեզ գուրգուրել է արևը՛ բոռի պես աներես.
Ձեր հողում ճորտ կա պառկած:
Իսկ ես,
Անվախ,
Ատելությամբ լցված դեպ ցերեկվա լույսերը՝
Երկաթե լարերի նման
Իմ հողի՛ն ձգել եմ —
Ես — լամպերի արքա:
Եկե՛ք բոլորդ մոտս.
Ով ծվատում էր լռությունը,
Ով ոռնում էր, քանի՛ որ
Ցերեկների հանգույցը ձիգ է.
Խոսքերով, որ պարզ են
Ինչպես բառաչյունը —
Ես կբանամ ձեզ ձեր հոգիները՝
Դժժացող, ինչպես հեռագրասյունը...
Ես ձեր գլխին միայն
Կդիպչեմ մատներով —
Եվ կբուսնեն շրթեր — հսկայական
Համբույրների համար,
Եվ կունենանք լեզու, որ հարազատ է
Տիեզերքին համայն:
Իսկ ես,
Կաղլիկ հոգով,

Կքայլեմ դեպի գահս,
Որի հին
Գմբեթներին
Կան աստղային ծակեր:
Կպառկեմ, լուսավոր,
Ծուլության շորերով,
Իմ փափուկ անկողնում, որ իսկական թրքի՛ց է, —
Եվ անչա՞փ կամացուկ,
Շպալների ծնկները զգվելով,
Շոգեկառքի անիվը կհամբուրե իմ վիզը…

ԼԱՎ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ ԴԵՊԻ ՉԻԵՐԸ

Դոփելով, սմբակները
Երգում էին կարծես. —
— Գրիբ.
— Գրաբ.
— Գրոբ.
— Գրուբ:
Քամուց քիզված,
Սառցոտ
Սահում էր փողոցը:
Չին
Հանկարծ
Սայթաքեց —
Հավաքվեցին նրանք
Եվ ընկավ հռհռոցը:
Նրանք, որոնք անգործ
Թրև էին տալիս —
Հավաքվեցին:
Ծիծաղ:
— Չի՛ն ընկավ:
— Չի՛ն:
Ծիծաղում էր փողոցը.
Միայն ես
Չխառնեցի իմ ձայնը այդ ոռնոցին անձուկ:
Մոտեցա ու տեսնում եմ. —
Չիու աչքերը...
Փողոցը շրջվել է —
Հոսում է նրանցում...
Մոտեցա ու տեսնում եմ —
Կաթիլ առ կաթիլ
Արցունքը
Հոսելով մռութից
Թաքնըվում է բրդում:
Եվ ինչ-որ ընդհանուր

Անասնական թախիծ
Իմ մեջ ծփաց հանկարծ
Եվ հորդեց դուրս:
« — Չի՛,
Հարկավոր չի՛.
Մտի՛կ տվեք ինձ.
Ինչո՞ւ եք դուք կարծում, որ վատ եք նրանցի՛ց էլ:
Մանկի՛կս,
Բոլո՛րս էլ
Չիեր ենք մի քիչ.
Մեզանից ամե՛ն մեկը իր տեսակի մի ձի է»:
Կարելի է
Ծեր ձին
Կարիք է՛լ չուներ դայակի.
Կարելի է խոսքե՛րս իսկ
Տափակ թվացին նրան, —
Չին
Սակայն
Կանգնեց հանկարծ ոտքի,
Խրխնջաց —
Ու գնաց:
Խաղացնում էր պոչը:
Մանկան պես ուրախ էր:
Ուրախ մսուրն հասավ,
Պոչը շարժեց:
Եվ թվում էր նրան,
Թե ինքը — քուռակ է.
Արժե ապրել կյանքում
Եվ աշխատել արժե:

Ա՛Յ ՔԵԶ

Մի ժամ անց — այստեղից դեպ մաքուր նրբանցքը
Կհոսի ձեր ճարպը լույծ, բաժին — բաժին,
Իսկ ես բացի ձեր դեմ այնքա՞ն երգեր-գանձեր,
Ես — անգի՛ն խոսքերի վատնիր ու տրանժիր:

Ա՛յ, դուք — տղամարդ եք: Ձեր բեղերին նստել է
Թափթփած մնացորդը լավ չկերած բորշչի:
Իսկ դուք ահա, որ կին եք — այդ ինչքա՞ն եք քսել.
Ոստրեի պես նայում եք դուք իրերի որջից:

Բոլո՛րդ էլ պոետի սրտի թիթեռնիկին
Կոխոտում եք, կեղտոտ, ու կեղտոտում միջինը:
Ամբոխը, զայրացած, կբարձրանա ոտքի,
Կգալարե ոտները բյուրոտանի ոջիլը:

Իսկ եթե ես այսօր ցանկանամ քծնել,
Եթե կոպիտ հոնիս համբերությունն հատնի —
Ես կքրքջամ, ուրախ, ու կթքե՛մ,
Կթքեմ դեմքի՛ն ձեր,
Ես — անդի՞ն խոսքերի տրանժիր ու վատնիչ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՎ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆ

(Պրոլոգ)

Հե՛շտ է ձեզ:
Ննջեցյալք ո՛չ ամաչեն:
Մեռած մարդասպանների հանդեպ
Ոխըդ մարի՛ր:
Մաքրագործող ջրով մաքրվում է արդեն
Մեղքը հոգու,
Որ թռել է այս աշխարհից:

Հե՛շտ է ձեզ:
Իսկ ե՛ս
Այս շաչյունի,
Այս բիրտ շառաչյունի միջից
Ի՞նչպես տանեմ
Սերը
Դեպի մարդը:
Ընդունում եմ.
Սիրո
Փշրա՛նքն անգամ վերջին
Այս ամեհի ծխում
Խեղդըվել է արդեն:

Նրանց,
Որ դառնում են —
Ինչի՞ն է նրանց հարկավոր
Ձեր տխրությունը, կամ
Ձեր երգերի օրորը:
Նրանք,
Որ պիտի մի կերպ
Կաղալով
Մթնացնեն օրը:

Վախկո՞տ եմ:
Վախում եմ — սպանե՞ն:
Իսկ այսպես
Կարող եմ դեռ մի դար ճորտանման աճե՞լ:

Սո՛ւտ է:
Ընդունակ եմ ես ևս
Առաջի՛նը լինել
Հերոսության,
Մարտի շառաչում:

Այն ո՛վ է,
Ո՞վ է
Որ —
Քանդիչ տարիների այս նաբաթով կանչած —
Չի՛ լինի խիզախ ու արի:
Իսկ ես
Աշխարհում
Միա՛կն եմ
Գալիք օրերի մարգարե:

Այսօր հրճվում եմ ես:
Առանց թափթրփելու
Հոգին իմ
Կարողացա բերել:
Օ,
Միակ մարդկայինը —
Այս ոռնոցի միջին
Բարձրացնում եմ
Զայնս
Հրես:

Կուզեք —
Կապեք սյունին,
Կամ դեմ տվեք պատին,
Կարծում եք վարանե՞մ գուցե: —
Ուզո՞ւմ եք —
Տուզը
Փակցնեմ ճակատիս,
Որ նշանը պայծառ ցոլա ձե՛զ...

ՄԱՅՐԻԿԸ ԵՎ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՍՊԱՆՎԱԾ ԵՐԵԿՈՆ

Սև փողոցներում սպիտակ մայրերը
Տարածվեցին, ինչպես սև դազաղի գլազեթ.
Հաղթանակի մասին կանչողներին ասին.
«Ախ, փակեցե՛ք, փակեցե՛ք գազեթների աչքերը»:

Նամակ:

Մայրի՛կ, բա՛րձր:
Ծուխ:

Ծուխ:
Ծուխ:
Էլ ի՞նչ եք, մայրի՛կ, երկարում:
Տեսնո՞ւմ եք —
Օդն ամբողջ քարած է
Թեժ ռումբերի ուժից դղրդացող քարով:
Հենց հիմա բերեցին վիրավոր երեկոյին.
Երկար դիմադրում էր՝
Անհարթ,
Մռայլ,
Կուզիկ.
Եվ հանկարծ,
Ցնցելով ամպե ուսերը —
Արտասվեց՝ փաթաթվելով
Վարշավայի վզին:
Կապույտ շապիկ հագած ոսկե աչք աստղերը
Ճչացին.
«Սպանվա՞ծ է
Մեր անգին,
Թանկագինը»:
Եվ մահիկն իր մի աչքը սարսափահար հառեց
Աբոյմը պինդ սեղմած, մեռած, սառած ձեռքի՛ն այն:
Վազեցին տեսնելու լատվիական գյուղերը,
Թե ինչպես, հաշմանդամ դարձած,
Արցունքներով ոսկե կաստելների աչքերը
Կոտրատում է Կովնոն փողոց-մատներն անծայր:
Իսկ երեկոն ճչում է —
Անձեռ,
Անոտ.
«Սո՛ւտ է.
Կարող եմ դեռ —
Զնգացնելով պարում շպորներրըս —
Բեղրս ոլորել»:

Զանգ են տալիս:
Մայրի՛կ:
Ի՛նչ պատահեց,
Լսի՛ր: —
Սպիտակ է, ինչպես սև դագաղի գլազեթ:
«Թողե՛ք,
Հեռագիր է
Սպանվածի մասին:
Ախ, փակեցե՛ք, փակեցե՛ք գազեթների աչքերը»:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻՆ

Ահա քայլում եմ ես —
Անդրծովյան ջայլամ —
Հանգով ու վանկով փետրազարդ:
Աշխատում եմ
Հիմարքս
Գլուխս թաքցնել՝
Թաղելով փետրում երգաձայն:

Քոնը չե՛մ ես, երկի՛ր հայրենի.
Խո՛րը
Հոգի՛ս
Փետուրներում թաղվի՛ր —
Եվ կբացվի ուրի՛շ մի հայրենիք
Հրկիզված հրով հարավի:

Շոգ ու տապի կղզի:
Արմավներով պճնած:
«Է՛յ
ճանապարհ տվե՛ք»:
Անրջանք եմ հյուսում:
Եվ կրկին
Մինչ մյուս օազիսը
Հյուսում եմ նոր հետքեր վայրկյանների փոշով:
Ոմանք փախչում են.
— Երևի կծում է:
Ոմանք
Ստոր
Քծնում:
«Մայրի՛կ,
Ա՛, մայրի՛կ,
Ածու՞մ է նա ձու»:
« — Չգիտեմ, հոգյա՛կս,
Երևի ածում է»:

Վրնջում են էտաժները:
Փողոցները ղժժում:
Շնչում են ջրի ցրտություն:
Ամբողջովին խոցված մատներով ու ծխով՝
Անցնում են տարիներս ցուրտ:
Դե, ի՞նչ. — խեղդի՛ր հիմա ինձ զգվանքով զազիր,
Փետուրներս խուզի՛ր քո ցուրտ քամու ձեռքով:
Թող կորչեմ,
Օտար ու սառնասիրտ,
Բոլոր ձմեռներիդ մրրիկների ներքո:

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԱՐԿԱԾ, ՈՐ ՏԵՂԻ Է ՈՒՆԵՑԵԼ ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿՈՒ ՀԵՏ ԱՄԱՌԸ, ԴԱՉԱՅՈՒՄ

Հարյուր քառասուն հսկա
Արևների ուժով
Հուրհուրում էր ամռան
Մայրամուտը:
Հուլիսին էր, շոգին,
Հոսում էր շոգը շոգ,
Դաչայում էր —
Տոթ էր,
Փոքրիկ լեռան ներքևը —
Ակո՛ւլինո սարի —
Ընկած էր գյուղը
Տեղը
Տանիքների պարի:
Գյուղի հետևը — փոս էր,
Եվ այդ քոսոտ որջում
Ամեն անգամ
Արևը
Իջնում էր ու կորչում:
Իջնում էր նա, որ վաղը
Կրկին ելնի, վառվի,
Որ ողողի
Աշխարհը
Իր շողերով կարմիր:
Եվ ամեն օ՛ր
Նա նո՛ւյնը,
Ու ճշտությամբ
Խստիվ —
Եվ այս ամենը
Ինձ
Բարկացրրեց սաստիկ:
Մի օր այնքա՛ն ես
Բարկացա,
Որ գունատվեց սարսափիս,
Եվ գոռացի ես.
— Իջի ցա՛ծ,
Բավակա՛ն է տապես:
Եվ գոռացի ես.
— Զրիակե՛ր,
Դու այդտեղ — քնքշացել ես —
Իսկ ես այստեղ
Ամառ-ձմեռ
Ներկում եմ պլակատներիս:
Եվ գոռացի ես.

— Սպասի՛ր,
Լսի՛ր, ոսկեճակա՛տ, — —
Անգործ շրջում ես,
Է,
Լավ չէ՞ —
Ինձ մոտ թեյի թե գաս:
Ես ի՞նչ արի...
Օ, ես կորա...
Ինձ մոտ,
Հոժար կամքո՛վ իր,
Ահա արևը հուրհուրան
Դաշտով գալիս,
Քայլում է...
Ուզում եմ
Վախս
Թաքցընեմ,
Գնում եմ ես ետ-ետ,
Բայց պարտիզում է նա հրեն,
Գալիս է
Նա
Արդեն:
Մտնում է դուռ ու պատուհան,
Թափվում է ներս —
Անհասը. —
Մտավ —
Եվ շունչ առավ մի պահ,
Հետո հնչեց իր բասը, —
— Քշում եմ
Ետ
Շողերը
Ես այս անգամ թեպետ —
Սակայն
Դու ինձ
Կանչել ես. —
Պոե՛տ,
Դե թեյը բե՛ր...
Եվ,
Քրտինքի մեջ լողալով, —
Օ, շոգն հոգիս վառել էր, —
Ես,
Ինքնաեռը ցույց տալով,
Ասի՝
— Նստի՛ր, արև՛ըս...
Որ սատանան էր՝ ինձ դրդեց,
Որ ես
Կանչեմ նրան, —

Բայց քաշվելով, ես նստեցի,
Որ չխնդա վրաս:
Ու լուսավոր մի պարզություն
Հորդում է նա —
Եվ վախը
Ես մոռանալով
Նրա հետ
Խոսում եմ —
Եվ
Ուրա՛խ եմ:
Խոսում եմ
Ես
Դեսից դենից,
Ասում եմ.
— Շատ է գործս:
Իսկ նա ասում է.
— Պա՛րզ նայիր
Կյանքին —
Դեռ դու անփո՛րձ ես: —
Կարծում ես
Հեշտ է
Արևել.
Հապա գնա՛,
Փորձի.
Բայց դե —
Ես պե՛տք է արևեմ,
Ես չե՛մ փախչում գործից...
Այսպես
Խոսում ենք երկուսով,
Կորչում է մութի հետքը.
Էլ ի՞նչ
Գիշեր.
Արդեն դու-ով
Խոսում ենք իրար հետ մենք:
Քիչ անց արդե՛ն ես՝
Մտերիմ՝
Խփում եմ իր ուսին.
Իսկ նա. —
Նո՛ւյն բախտն է վիճակված,
Պոե՛տ, մեզ երկուսիս:
Գնա՛նք, պոե՛տ,
Գոռա՛նք,
Երգե՛նք.
Խրվենք կյանքի գորշ խորքը.
Ես իմ
Շողերը կցրեմ,

Դու քոնը —
Երգերո՛վ քո:
Էլ ո՛չ ստվեր կա,
Ո՛չ խավար,
Ընկավ մութի պատնեշը.
Հիմա երգի՛ր դու
Ու շողա՛ —
Էլ լույսն ու երգն անվե՞րջ է:
Երբ նա հոգնի,
Ուզի պառկել
Գիշերն՝ այդ բութ քնկոտը, —
Ես իմ շողերը կարձակեմ,
Եվ գիշերի՛ մեջ
Կծագե
Իմ լույսն ու առավոտը:
Լուսել ընդմի՛շտ,
Երգել անվե՛րջ,
Մինչև սառչի լեզո՛ւն քո, —
Լուսել —
Ա՛յ սա է արևի
Եվ իմ
Միակ
Լոզունգը...

1930

ՍԵՐԳԵՅ ԵՍԵՆԻՆԻՑ

ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Նրանք փոքրիկ էին՝ երեխան ու կատուն,
Մեկտեղ խաղում էին տախտակների վրա,
Մինչև մութը իջներ, մինչև հայրը գար տուն
Ու հողագույն հացով կերակրեր նրանց:

Հայրը բանվոր էր: Միշտ, առավոտվա ծեգին,
Նա գործարան կերթար ու ետ կգար մութին.
Հաց կբերեր իրա երեխային մի քիչ,
Երեխան էլ կտար՝ կեսը կատուն ուտի:

Էսպես ապրում էին: Հայրը նրանց մեկ-մեկ
Բան կպատմեր դրսի, հարուստների մասին,
Որ կուշտ են միշտ նրանք, բայց չեն հոգնում երբեք, —
Եվ «Մարսելյեզ» կերգեր, որ երեխան լսի:

Ու կպատմեր, որ միշտ ի՛նքը հոգնի պիտի,
Պիտի արյուն թքե, որ չոր փշրանք գա տուն.

Ու լռություն դարձած՝ իրիկնային մութին
Կլսեին նրան երեխան ու կատուն…

Բայց մի օր — մի օր կարմիր —
Գործարան չգնաց էլ հայրը
Աչքերում վճիռ կար մի,
Ժպիտը հաստատ ու անծայր էր:

Փողոցում — մարդիկ, մարդիկ,
Դրոշներ ալվրլան, կարծես տոն էր.. —
Ու նման էր մայիսյան վարդի
Օրերում այդ — հոր խնդությունը:

Եվ մի օր համբուրեց զավակին
Բանվոր հայրը՝ ձեռքին հրացան.
Համբուրեց աչքերը կատվի
Ու գնաց անձայն...

Բայց դարձավ դռնից բանվոր հայրը,
Համբուրեց նրանց վերստին.
— «Հասկանո՞ւմ եք, — ասավ, ժամանակն է
Զարկելու ենք էսօր հարստին»:

Ու ելավ: Փողոցում կրակոց էր:
Փողոցում չոքեց բանվոր հայրը:
Զորքերով լեցուն էր փողոցը.
Փողոցում կռիվ ու պայքար էր:

Զարկեցին... ճչաց բանվոր հայրը,
Հարվածը կրծքին էր, հատու:
Բայց հառաչը խոր ու անծայր այն
Լսեցին երեխան ու կատուն...

Վազեց, վազեց փողոց փոքրիկ երեխան.
Կատուն վազեց հետքից իր ընկերոջ փոքրիկ,
Նրանց գլխին — կարկուտ, կարմիր գնդակ տեղաց,
Եվ երկուսն էլ ընկան հայր-բանվորի կողքին:

Չխաղացին նրանք էլ հատակի վրա,
Չսպասեցին էլ զուր, որ հայրիկը գա տուն.
Նրանք փոքրի՜կ–փոքրիկ նահատակներ եղան —
Երեխան ու կատուն...

1923

ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵՐՄՈՆՏՈՎԻՑ

ՄԵՌՆՈՂ ԳԼԱԴԻԱՏՈՐԸ

Ցնծում է Հռոմն ահեղադղորդ: Ու հանդիսավոր
Ծափերի ձայնից թնդում է հսկա կրկեսը մոլի:
Եվ ընկած է նա լո՛ւռ ու միայնակ, կրծքից վիրավոր
Եվ խարխափում են ծնկները փոշոտ ու արյունալի:
Եվ իզո՛ւր է նա պղտոր հայացքով գթություն հայցում,
Արյունռուշտ արքան և սենատորը նրա շողոքորթ
Սովոր են ծափել հավասարապես թե փառք, թե՛ անկում:
Ի՛նչ փույթ ամբոխին մեռնող մի ստրուկ, մի ըմբիշ խոցոտ:
Անարգված է նա, որպես խեղկատակ, մոռացված արդեն.
Հոսում է կրծքից արյունը կարմիր — վայրկյանը վերջին…
Բայց ահա լուսե մի հիշողություն ուղեղում զարթնեց,
Հոսում է ահա Դունայն հայրենի իր հոգու միջից...
Եվ տեսնում է նա երկիրն հայրենի, իր կյանքը ազատ,
Տե՛սնում է նրանց, որ թողե՛ց մի օր ռազմի գնալիս:
Տեսնում է հորը՝ դողդոջ ձեռքերը դեպ իրեն պարզած,
Կանչում է իրեն ձայնով մտերիմ, տխո՞ւր, անձկալի՞...
Տեսնում է սիրած երեխաներին, փոքրերին պաշտած.
Բոլորն էլ իրա դարձին են նայում, ավարին, փառքին...
Բայց իզո՞ւր, ահա որպես մի ստրուկ, մի գազան սաստած,
Մեռնում է նա լուռ, ամբոխին ի տես շվայտ հաճույքի
Առարկա դարձած մի վայրկենական...
Մնա՛ս բարով, Հռո՛մ, մնա՛ս բարով, երկի՛ր իմ հայրենական:

1923

ՀԱՅՆՐԻԽ ՀԱՅՆԵԻՑ

ՋՈՒԼՀԱԿՆԵՐԸ

Նրանց աչքերին արտասուք չկա.
Նրանք կրճրտում են ատամները քար.
« — Գերմանիա՛, պատանք ենք գործում քեզ համար,
Նրան մենք հյուսում ենք մեր անեծքը վառ.
Գործում ենք անվերջ, անդադար:

Անեծք աստծուն, որին աղոթքով
Այնքան աղերսել ենք, դիմել ենք մտքով:
Իզո՞ւր, չհասավ նա օրին մեր դժվար,
Իզո՞ւր, նա խաբեց մեզ, թողեց մեզ շվար, —
Գործում ենք անվերջ, անդադար:

Անեծք և նրա՛ն — կուշտերի արքային,
Որ մեզ միշտ ճնշել է, մատնել է մահի.
Վերջին մեր կոպեկը խլել է նա հար,

Արճիճ ու գնդակ է թողել մեզ համար —
Գործում ենք անվերջ, անդադար:

Անե՞ծք քեզ և քե՛զ, մեր երկիր ստորաքարշ.
Ուր տեր է ամոթը, անարգանքն արքա,
Ուր լավը մեռնում է անլույս, ցրտահար,
Ուր կուշտ են որդերը և սարդերը չար
Գործում ենք անվերջ, անդադար:

Սահում է մաքոքը, զնգում մեքենան.
Անդուլ աշխատում ու երգում են նրանք.
Հի՞ն Գերմա՛նիա, պատանք ենք գործում քեզ համար,
Նրան մենք հյուսում ենք մեր անեծքը վառ —
Գործում ենք անվե՞րջ, անդադար:

1923

ՎԻԿՏՈՐ ՀՅՈՒԳՈՅԻՑ

ԽԱՎԱՐՈՒՄ

(Հին աշխարհը)

Կանգնի՛ր, ալիք, ե՛տ նահանջիր, դեպի ե՛տ.
Հորձքդ երբեք չի ծառացել այդքան խենթ,
Այդքան խիզախ... ինչու, ալիք դու աղի,
Այդքան պաղ ես, մոլեգին ու կատաղի:
Եվ ինչո՞ւ է կես-գիշերի այս ժամին —
Ոռնոցդ ահեղ, հեղեղատդ ու քամիդ:
Որպես հրաշք մի ահավոր, հողմ ու ջուր,
Ուր ես այդպես դու թռչում ու մռնչում:
Կանգնի՛ր, ալի՛ք, լսի՛ր դու ինձ ու մնա՛.
Սա՛ է վերջին քո սահմանը էլ հիմա.
Մի՛ կործանիր գրոհներով քո մոլի
Օրենքները, սովորություններն անցյալի,
Թշվառության, մոլեգնության լուծը սև,
Վաղուց նիրհած մտքի հետքերն այդ նսեմ,
Ուր հանգչել են ցանկություններն ապարդյուն.
Անցած կյանքի սին հուզումներն ու խնդում...
Օ՜ , մի քանդիր ստրկության այն շղթան,
Որ ճնշում է կնոջը սև ծանրությամբ:
Եվ թող, ալի՛ք, խնջույքը մեծ ուր չունին
Խեղճերը տեղ, — ուր մոլուցքն է արյունի...
Օ՜ , մի դիպչիր, կանգնի՛ր, սուրբ են մեզ դրանք՝
Հին, զորավոր պատնեշները այնմռայլ,
Որ կանգնեցրի ես շուրջը ողջ մարդկության...
Բայց դու վազում, դու ելնում ես ավելի,

Ու տանում ես ողջը քեզ հետ դո՛ւ, ալիք:
Ահա մաշված մի ձեռագիր, օրենսգիրք,
Ահա ահեղ մոնչյունով մի անհատ՝
Ծովն է զցել արյունոտ մի կառափնատ...
Ահա զահույքն արքայական... Թո՛ղ, աստվա՜ծ,
Գահընկեց է արդեն նա էլ անարգվա՛ծ —
Եվ նրա հետ զահավիժել են արդեն
Պատարագի վերջին քուրմերն ահադեմ:
Դատավորնե՜րն ահա. — կանգնի՛ր, դրանք սև
Նժդեհներ են կառափնատան մի վսեմ...
Բավ է, կանգնի՛ր, էլ մի՛ վազիր դեպի վեր,
Աղի ալիք, եղիր հանդարտ անավեր...
Բայց դու նորից բարձրանում ես, դու նորից
Մակընթացով քո թռչում ես ծնկներիս,
Խուժում ես ներս մենանոցը իմ բարի...
Ալիք
Մակընթա՞ց ես կարծում ինձ: — Ես հեղեղն եմ
աշխարհի…

1928

ԷԺԵՆ ՊՈՏԻՅԵԻՑ

ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼ

— Ելի՛ր, ում կյանքը անիծել է,
Ով ճորտ է, մերկ է և ստրուկ.
Արդեն վառվում են մեր սրտերը,
Արդեն կռվի ենք մենք ձգտում:
Այս հին աշխարհը կփորենք մենք
Մինչև հիմքերը — և հետո
Մեր նոր աշխարհը կշինե՛նք մենք,
Ուր ոչ ստրուկ կա, ոչ դժգոհ:

Սա՛ է վերջին կռիվը
Եվ պայքարը մեր մեծ.
Ինտերնացիոնալը
Աշխարհը կփրկե:

Ոչ ո՛ք չի տա՛ մեր փրկությունը,
Ո՛չ խենթ հերոսը, ո՛չ արքան.
Մենք պետք է մեր ազատությունը
Կռենք ձեռքով մեր սեփական:
Որպեսզի շուտ փշրենք մեր լուծը
Եվ ետ խլենք ողջ հողը մեր,
Խփե՛նք մուրճերը, տանք մեր ուժը,
Քանի երկաթը տաք է դեռ:

Սա՛ է վերջին կռիվը
Եվ պայքարը մեր մեծ,
Ինտերնացիոնալը
Աշխարհը կփրկե:

Լոկ մե՛նք, ճորտեր ու բանվորներս,
Ունենք անխախտ մի իրավունք
Ասել որ հողը մե՛րն է, մե՛րն է —
Կորչի հարուստը թող տզրուկ:
Եվ երբ պայթի մեծ փոթորիկը
Եվ կուշտ շները չքանան,
Նորից երկիրը և երկինքը
Մերն ե՛ն ու մերը կմնան:

Սա՛ է վերջին կռիվը
Եվ պայքարը մեր մեծ,
Ինտերնացիոնալ
Աշխարհը կփրկե:

ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿՈՒՑ

ՄՐՐԿԱՀԱՎԻ ԵՐԳԸ

Ծովի ալեհեր հարթության վրա
Ամպեր է ահա կուտակում քամին,
Ահեղ ամպերի և ծովի միջև
Ճախրում է հպարտ մրըրկահավը՝
Թռչում է՝ մի սև կայծակի նման:
Մերթ ալիքներին թևով դիպչելով,
Մերթ նետի նման ամպերին հասած՝
Ճչում է նա չոր — և խինդ են լսում
Ամպերը խիզախ թռչունի ճիչում:
Հնչում է ճիչում — փոթորկի ծարավ:
Ե՛վ զայրույթի ուժ, և՛ կրքի հրդեհ,
Ե՛վ հաղթանակի հավատք են լսում
Ամպերը նրա այդ ահեղ ճիչում:
Նվում են ձայերն ամպրոպից առաջ,
Սուզահավերը նվում են նույնպես, —
Սուզահավերին անհայտ է հավետ
Անհուն հրճվանքը կյանքի պայքարի:
Գոռ որոտներից սարսում են նրանք:
Հիմար պինգվինը թաքցընում է խեղճ,
Գիրուկ մարմինը ժայռերի խորքում…
Եվ միայն հպարտ Մրըրկահա՛վն է
Ճախրում համարձակ, խիզախ և ազատ

Ծովի ալևոր, ճերմակ փրփուրում:
Ավելի մռայլ ու ծանր են իջնում
Ամպերը ծովի հարթության վրա,
Եվ ալիքներն են երգում ու պարում
Թռչելով դեպի որոտը պայթող:
Ցասման փրփուրում որոտն է թնդում,
Ալիքներն են հորդ՝ վիճում քամու հե՛տ,
Եվ ահա հանկարծ զրկում է քամին
Ամպերի երամն անդուլ զրկանքով,
Եվ շպրտում է ամեհի թափով,
Վայրի բարկությամբ, ժայռերի վրա,
Փշրում է, ցրում, դարձընում փոշի
Նրանց զմրուխտե կույտերն ահագին: —
Մրըրկահավը ճախրում է ճիչով,
Կայծակի նման ամպերը ճեղքում —
Պոկում է թևով փրփուրը ջրի,
Ճախրում է ահա, ինչպես հզոր դև,
Սև, անագորույն ոգի փոթորկի, —
Եվ ծիծաղում է և խուլ հեկեկում...
Որոտի ցասման, վրդովմունքի մեջ
Նա — զգայուն դև — վաղուց է արդեն
Հոգնություն տեսնում: — Համոզված է նա,
Որ չեն պարուրի ամպերն արևին,
Չե՛ն ծածկի ընդմիշտ, չե՛ն ծածկի, օ, ո՛չ: —
Ոռնում է քամին... Որոտը թնդում...
Կապույտ բոցի պես ամպերն են վառվում
Ծովի ալեկոծ անդունդի վրա
Բռնում է ծովը կայծակի նետերն
Ու իր ահռելի ընդերքում մարում:
Կրակե կարմիր օձերի նման
Ե՛վ գալարվում են, և՛ կորչում ծովում
Այդ կայծակների ցոլքերը բոսոր:
— Փոթորիկն հիմա թինդով կպայթի...
Դա խիզախ, հպարտ Մրըրկահավն է
Ճախրում սլացող կայծակների մեջ,
Ահեղ, աղմըկող, հորդ ծովի վրա.
Դա — հաղթանակի երգի՛չն է ճչում.
— Թո՛ղ փոթորիկը ուժգնորե՛ն պայթի…

ԲԱԶԵԻ ԵՐԳԸ

Բարձր լեռների
Կատարը սողաց
Եվ պառկեց այնտեղ,
Խոնավ քարափում,

Գալարուն իժը՝
Հայացքը ծովին:
Բա՛րձր արևն էր
Երկընքում շողում
Եվ լեռներն էին
Շոգ շնչում վերև,
Եվ ալիքները
Զարնըվում էին
Վարը՝ քարերին:

Իսկ ձորի միջով
Վարը, խավարում,
Սահանքն էր սահում
Դեպի ծովը լուրթ,
Զարկելով իրար
Քարերն հատակի, —
Փրփուրով պատած,
Հզոր, ալեհեր,
Կտրում էր լեռը
Եվ ծովը թափվում
Դժգոհ ոռնոցով:

Հանկարծ այն քարափն,
Ուր իժն էր պառկել,
Վերևից ընկավ
Վիրավոր բազեն՝
Փշըրված կրծքով,
Փետուրն արյունոտ:
Մի հատու ճիլով
Նա ընկավ գետին —
Եվ զարնըվում էր
Անզոր զայրույթով
Ամրակուռ քարին...

Իժը վախեցավ,
Ետ սողաց ճեպով,
Հասկացավ սակայն,
Որ կյանքին նրա
Մնացել է լոկ
Մի քանի վայրկյան...
Մոտ սողաց իսկույն
Մեռնող թռչունին
Եվ ֆշշաց ուղիղ
Աչքերին նրա.
«Ի՞նչ է, մեռնո՞ւմ ես...».
«Այո՛, մեռնում եմ, —
Շշնջաց բազեն,

Խորը շնչելով.
— Ես լա՛վ ապրեցի...
Ես բախտավոր եմ...
Քաջ կռվեցի՛ ես...
Տեսա երկինքը...
Դու չե՛ս տեսնի այն
Երբեք այնքան մոտ...»:
«Է՛հ, խե՛ղճ արարած,
Ի՛նչ է երկինքը.
Դատարկ տեղ միայն...
Ո՞նց սողամ այնտեղ...
Այստեղ ինձ համար
Ավելի լավ է,
Խոնավ ու տաք է»:

Այսպես իժն ասաց
Ազատ թռչունին,
Ծիծաղեց հոգում
Նրա անհեթեթ
Մտքերի վրա
Եվ այսպես խորհեց.
«Թռի՛ր թե սողա —
Վախճանն հայտնի է...
Բոլորս էլ վերջը
Կրպառկենք հողում, —
Ամե՛ն ինչ վերջը
Աճյուն կդառնա»:
Բայց խիզախ բազեն
Թպրտաց հանկարծ,
Կանգնեց մի փոքր
Եվ շուրջը նայեց —
Քարափին խոնավ:

Գորշ քարի միջով
Ջուրն էր թորում դուրս,
Եվ հեղձուցիչ էր
Քարափում խավար,
Եվ գալիս էր գաղջ,
Ծանր, լեշի հոտ:
Եվ ճչաց բազեն
Կարոտով, ցավով,
Հավաքած բոլոր
Իրա ուժերը.
— Օ՛, եթե երկինք
Մեկ է՛լ թռչեի...
Ես կրսեղմեի

Թշնամուն կրծքիս
Եվ... թո՛ղ հագենար
Արյունով իմ նա...
Օ՛, երջանկություն
Կռվի, պայքարի...
Իսկ իժը խորհեց.
«Երևի այնտեղ
Ապրելը այդքան
Իրո՛ք որ լավ է,
Եթե նա այդպես
Խոր հառաչում է...
Եվ առաջարկեց
Ազատ թռչունին. —
«Դու է՛լ մոտեցիր
Եզրին քարափի
Եվ նետվիր ներքև —
Գուցե թևերդդ
Քեզ բարձրացընեն,
Եվ կապրես կրկին
Դու մի քիչ և՛ս,
Քո վեհ տարերքում»:

Եվ հառնեց բազեն,
Եվ, խենթ ճչալով,
Գնաց եզերքը

Ճանկերը խոնավ
Քարին քսելով:
Եվ մոտեցա՛վ նա,
Պարզեց թևերը,
Շնչեց կրծքո՛վ ողջ,
Բացեց աչքերը —
Եվ գլորվեց վա՛ր:
Եվ, ինչպես քարը,
Սահելով ներքև,
Արագ ընկնում էր,
Կոտրում թևերը,
Եվ կորցընում էր
Իր փետուրները...
Ջրի ալիքը
Գրկեց մարմինը,
Եվ լվանալով նրա արյունը,
Փրփուրով պատած
Մղեց դեպ ծովը:
Իսկ ալիքները
Տխուր հառաչով

Զարնվում էին
Չոր քարերին ա՛յն.
Եվ չէր երևում
Նրա մարմինը
Ծովի անսահման
Տարածության մեջ…
Քարափում պառկած
Խորհում էր երկար
Իժը թռչունի
Վախճանի մասին
Եվ սիրո մասին
Դեպի երկինքը…
Եվ ահա նայեց
Դեպի հեռո՛ւն նա,
Որ հար շոյում է
Մեր հայացքները
Բախտի երազով:
«Իսկ ի՞նչ էր տեսնում
Մեռնող այն բազեն
Այդ անապատում
Անտակ ու անեզր…
Ինչո՞ւ են նրանք,
Մեռնելով հավետ
Հուզում հոգին մեր
Իրենց սիրո՛վ այդ՝
Դեպի թռիչքը,
Դեպի երկինքը…
Ի՞նչն է պարզ այնտեղ…
Չէ՞ որ կարող եմ
Ես ի՛նքս իմանալ
Այդ ամենը — գեթ
Մի փոքր պահով
Երկինք թռչելով
Ասաց և արավ:
Ոլորված, որպես
Փայլուն մի օղակ՝
Որ նրանց հետև
Թռավ առա՛ջ նա —
Եվ արևի դեմ
Փայլեց, ինչպես մի
Բարակ ժապավեն:
Սողալու համար
Ծնվածը — թռչել,
Օ՛, անկարո՛ղ է…
Մոռանալով ա՛յս…
Ընկավ քարի՛ն նա,

Բայց չփըշրվեց.
Այլ ծիծաղե՛ց լոկ.
«Ահա՛ թե ո՞րն է
Երկինք թռչելու
Հիմար հաճույքը.
Ընկնելու մե՛ջ է...
Հիմա՛ր թռչուններ...
Հողին անընտել,
Զանձրացած այնտեղ,
Նրանք ձգտում են
Դեպի երկինքը —
Եվ կյա՛նք են փնտրում
Անապատում տո՛թ:
Այնտեղ — դատարկ է.
Այնտեղ լույս շա՛տ կա,
Բայց չկա այնտեղ
Ուտելիք, չկա
Կենդանի մարմնի
Համար հենարան:
Էլ ինչի՞ է այդ
Հպարտությունը...
Էլ ինչի՞ է այդ
Հանդիմանանքը...
Նրա համա՛ր է, որ
Ծածկեն նրանով
Իրենց տենչերի
Խելառ ընթացքը,
Որ նրանց հետև
Քողարկեն իրենց
Անպետքությունը
Այս կյանքի համար...
Հիմա՛ր թռչուններ...
Բայց չե՛ն խաբի ինձ
Այլևս նրանց
Խենթ զրույցները…
Ես ի՛նքս գիտեմ
Ամե՛ն ինչ հիմա,
Ես ինքս արդեն
Տեսա երկինքը...
Վե՛ր ճախրեցի ես
Եվ չափեցի՛ այն,
Տեսա անկումը
Բայց չմեռա՛ ես,
Այլ ավելի՛ եմ
Հավատում ի՛նքս ինձ…
Թող նրանք, ովքեր

Չեն սիրում հողը —
Ապրեն սուտո՛վ լոկ —
Ես գիտեմ հիմա

Ճշմարտությունը —
Եվ նրանց կոչին
Չե՛մ հավատում ես:
Հողի ծնունդ եմ —
Հողո՛վ կապրեմ ես»:
Եվ կծկըվեց նա
Պիրկ՝ քարի վրա՝
Իրենով հպարտ: —
Փայլում էր ծովը
Վառ լույսերի մե՛ջ,
Եվ ալիքները
Զարնըվում էին
Ափերին՝ ահեղ:
Նրանց որոտում
Թնդում էր երգը
Բազեի մասին:
Եվ դողում էին
Ժայռերը նրանց
Հարվածներից գո՛ռ
Եվ երգից նրանց. —
«Խոլ — խիզախների
Խենթությանը վեհ
Երգում ենք փա՛ռք մենք:
Խոլ — խիզախների
Խենթությունը վեհ —
Օ, ա՛յս է ահա
Կյանքի իմաստը...
Օ, քա՛ջ բազե, — դու
Կռվում քո դաժան
Ոսոխների՛ դեմ
Եղար արնաքամ…
Բայց կգա օրը
Եվ քո արյունի
Վառ կաթիլները՝
Կայծերի նման՝
Կըբռընկվեն մեր
Կյանքի խավարում
Եվ բազմաթիվ քա՛ջ
Սրտեր կըվառեն
Ծարավով լույսի
Եվ ազատության:
Թեկուզ մեռար դու,

Բայց երգերում քաջ
Եվ հոգով արի
Ու խիզախ մարդկանց —
Ընդմիշտ կլինես,
Պայծառ օրինակ,
Հպարտ օրինակ,
Խոլ — խիզախների
Խենթությանը վեհ
Երգում ենք ե՛րգ մենք...»:

ՎԱԼԱԽԱԿԱՆ ԼԵԳԵՆԴ

Անտառում ապրում էր փերին,
Գետում լողանում էր անվերջ.
Մի անգամ անզգույշ գտնըվեց —
Եվ ընկավ ձկնորսի թոռի մեջ:
Ձկնորսները խիստ վախեցան,
Բայց այդտե՛ղ էր պատանի Մարկո՛ն,
Նա գրկեց փերուն համարձակ,
Սկսեց համբուրել կրքոտ:
Իսկ փերին, ճկուն ճյուղքի պե՛ս,
Թևերում նրա գալարվում էր,
Նայում էր Մարկոյին անվերջ
Եվ ինչ-որ բանի ծիծաղում էր—
Ամբողջ օրը գուրգուրեց Մարկոյի՛ն,
Բայց իջավ գիշերը հենց —
Չքացավ ծիծաղկուն փերին,
Մարկոյի հոգին տխրեց...
Զօր-գիշեր Դանուբի ափերին
Թափառում, կանչում է Մարկոն հե՛ք,
Հառաչում է. «Ո՞ւր է փերին»:
Ալիքներն ասում են. «Չգիտե՛ք»:
Բայց ճչաց նա նրանց. «Խաբո՛ւմ եք,
Ինքնե՛րդ եք նրա հետ պարում...»
Եվ նետեց իրեն հիմարը
Դանուբի մեջ, որ գտնի փերուն:
Լողանում է փերին Դանուբում,
Ինչպես և Մարկոյից առաջ,
Իսկ Մարկո՛ն էլ չկա... Բայց, տեսե՛ք —
Իր մասին զոնե ե՛րգն այս մնաց...
……..
Իսկ դուք աշխարհում կապրեք
Որդերի նման կույր ու սին, —
Ձեր մասին ո՛չ զրույց կասեն,
Ո՛չ երգեր կերգեն ձեր մասին:

ԱՂՋԻԿԸ ԵՎ ՄԱՀԸ

I

Դառնում է արքան պատերազմից:
Գնում է — զայրույթից դողում է:
Լսում է — թփի հետևից
Մի աղջիկ ծիծաղում է:
Ահեղ կիտելով հոնքերը դեղին
Արքան մտրակեց ձիուն՝ փնչալով,
Հարձակվեց վրան, ինչպես փոթորիկ,
Եվ գոռաց՝ զրահը ցնցելով.
— «Ի՞նչ ես դու», — գոռաց նա չար ու կոպիտ,
«Ի՞նչ ես դու, աղջի՛, ցցել ատամներըդ.
Կործանեց, հաղթեց ինձ թշնամին,
Իմ ամբողջ զորքը կոտորվել է,
Գերի է ընկել շքախումբըս ողջ,
Գնում եմ ահա, որ նոր զորք բերեմ.
Ես — արքան եմ քո, սիրտըս — վիշտ ու ոխ, —
Հիմար ծիծաղըդ ես ո՞նց համբերեմ»:

Շապիկը կրծքին շտկելով հազիվ՝
Աղջիկը ասաց արքային զազիր,
— Ես խոսում եմ, տե՛ս, հետն իմ սիրածի, —
Տե՛ր-արքա, դու, լավ է — հեռացի՛ր: —
Արքաների հետ խոսելու համար
Սիրողը ե՞րբ է ժամանակ ճարում.
Երբեմն սերը վառվում է արագ,
Քան մոմն՝ աստուծո պայծառ տաճարում:

Մոլեգնեց արքան բարկությունից չար,
Հրաման տվեց իր խմբին խոնարհ.
«Զնդան նետեցե՛ք այս լիրբ աղջըկան,
Կամ, լավ է, իսկույն խեղդեցեք նրան»:

Ծամածըռելով մռութները հեզ՝
Արքայի մարդիկ թափվեցին վրան,
Շրջապատեցին չար դևերի պես —
Մահին հանձնեցին դժբախտ աղջըկան:

II

Լեցուն է մահը միշտ չա՛ր հույզերով,
Բայց այդ օրը նա փոխվել էր ասես,
Չէ՞ որ գարնանը սերմերը սիրո

Ուռչում են անգամ այդ պառավի մե՛ջ:
Զանձրալի է հար նեխած մսերում
Ոչընչացնել հիվանդություններ.
Երբեմն ուզում ես ապրել անօգուտ,
Ամեն մի բոպեն մահով չընդունել:
Բոլորը նրան տեսնելու պահին
Զգում են միայն սարսափ անիմաց.
Զանձրացել էր նա մարդկային ահից,
Թաղման ծեսերից, փոսերից այն բաց:
Զբաղված գործով անշնորհակալ՝
Այս կեղտոտ ու մութ աշխարհի վրա —
Իր գործն հմտորեն կատարում է հար —
Բայց ավելորդ են համարում նրան:
Վիրավորիչ է, իհարկե, սա քիչ.
Բարկանում է մերթ մարդկանցից նա է՛լ,
Եվ, բարկանալով, տանում է կյանքից
Ո՛չ նրանց հաճախ, ում պե՛տք է տանել:
Է, սատանայի՞ն սիրի նա գուցե,
Անհագուրդ շնչի դժոխքի հրով,
Հեկեկա սիրով ցավից ու խոցից,
Նրա հետ մեկտեղ արբենա սիրով...

III

Աղջիկը՝ կանգնած Մահի առաջին՝
Սպասում է հարվածին Մահի:
Փնչում է Մահը, — խղճում է զոհին. —
— «Ինչքա՞ն էլ ջահե՛լն է, նայի՛ր...
Ի՞նչ ես արքային ասել կոպտաբար.
Սպանեմ պիտի քեզ դրա համար...»

— Օ, մի՛ բարկանա, — աղջիկը ասաց.
Ինչո՞ւ ես իզուր բարկանում վրաս.
Առաջին անգամ համբուրում էր ինձ
Սիրածս թփի կանաչ հովանում,
Իսկ արքան — փախչում էր պատերազմից…
Ի՛նչ արքա, ի՛նչ բան — այդ լույս վայրկյանում

Դե, ես էլ ասի արքային, նրան.
Հեռացի՛ր, արքա՛, այստեղից: —
Լա՛վ էի ասում, կարծես թե, — սակայն
Տես ինչքա՛ն եղավ անտեղի...

Էհ, Մահից գիտե՛մ, ազատում չկա.
Մեռնելո՛ւ եմ, գիտե՛մ, չըսիրած, —
Բայց ամբողջ հոգով խնդրում եմ ո՛վ Մահ, —
Թույլ տուր, որ մեկ է՛լ համբուրեմ նրան...

Տարօրինակ էր զրույցն այս Մահին.
Ո՞վ է Մահվանից նման բան ուզում.
Մտածեց՝ էլ գործ կըմնա՞ իրեն,
Թե չհամբուրվեն մարդիկ աշխարհում...

Եվ, տաքանալով արևի ներքո,
Մահն ասաց՝ մոտիկ կանչելով օձին.
«Գնա՛, համբուրվի՛ր — և ե՛տ եկ շուտով.
Գիշերը՝ քոնն է, կըսպանեմ — լուսին»:

Եվ նստեց քարին: — Օձը ժանիքո՛վ իր
Մահվան գերանդին է լիզում:
Աղջիկը բախտից հեկեկում է,
Փնչում է Մահը. — «Դե գնա՛, դե՛, շո՛ւտ»:

IV

Գարնան արևով քնքուշ տաքացած,
Մահը արձակեց տրեխները հին,
Հենվեց չոր քարին — և խորը քնեց:
Եվ վատ մի երազ այցելեց Մահին:

Իբրև Կայենը, ծնողը նրա,
Իր թոռանթոռի՝ չար Հուդայի հետ.
Երկուսն էլ զառամ, — ելնում են լեռը,
Երկու իժի պես սողում են կամաց:

— «Տե՛ր», — հառաչում է — մռայլ Կայենը,
Երկինք նայելով մարած աչքերով.
«Տե՛ր», — հայցում է չար Իսկարովտացին՝
Աչքերը հողից չըբարձրացնելով:

Վերը, ամպի մեջ, լույս լեռան վրա
Տերն, ընկողմանած, կարդում է մի գիրք.
Վառ աստղերով է այդ գիրքը գրված,
Մի էջն է նրա Ծիր-Կաթինն անհուն:

Կանգնած է վերը Հրեշտակապետն՝
Ըսպիտակ ձեռքում — կայծակների խուրձ,
Ուղևորներին ասում է նա խիստ.
— «Հեռացե՛ք, — աստված ձեզ չի՛ ընդունի»:

— «Միքայե՛լ, — տխուր հայցում է Կայենն.
Մե՛ծ է հանցանքս աշխարհի հանդեպ
Ե՛ս ծնեցի կյանքն ըսպանանողին,
Ե՛ս եմ հայրն ըստոր, անիծյալ Մահի»:

— «Միքայե՛լ» — տխուր ասում է Հուդան, —
Գիտեմ՝ Կայենից հանցապա՛րտ եմ ես,
Քանզի մատնեցի գարշելի Մահին
Լույսի պես պայծառ սիրտը աստուծո»:

Եվ աղերսում են նրանք երկուսով.

— «Միքայե՛լ, — տերը մեզ մի խո՛սք միայն
Թող մի խոսք ասի, թող խղճա լոկ մեզ —
Չէ՞ որ ներումն մենք չենք աղերսում»:

Հրեշտակապետն ասում է կամաց.

«Երիցս արդեն ասել եմ նրան.
Երկու անգամին նա ոչինչ չասաց,
Երրորդ անգամին նա խիստ բարբառեց.

— Իմացի՛ր՝ քանի դեռ Մահը կյանքում
Կործանում է շունչ ու ծիլ կենդանի —
Չի՛ք ներում նրանց — Կայեն-Հուդային»:

Այստեղ Մատնիչն ու Եղբայրասպանը
Տխուր ոռնացին ու հեծկլտացին,
Եվ, գրկած իրար, գլորվեցին ցած՝
Լեռան ներքևի ճահիճը նեխած:

Իսկ մութ ճահիճում հրճվում են, խաղում
Մարդակեր դևեր ու սատանաներ —
Եվ թքում են բութ նրանց երեսին
Ճախճախուտային կապույտ կրակներ: —

V

Մահը արթնացավ կեսօրին մոտիկ:
Նայում է — աղջիկը չի՛ եկել դեռ:
Փնչում է քնկոտ, «Տե՛ս անամոթին, —
Գիշերն, արի տես, խիստ կարճ է եղել»:

Քաղեց մի հասած արևածաղիկ,
Հոտոտեց, հրճվեց՝ արևի ներքո
Դիտելով ծաղկած ծառերի դեղին
Տերևներն՝ ասես դարձած ոսկեգույն:
Եվ արեգակին նայելով — հանկարծ
Երգեց նողկալի իր ձայնով հանգած. —

— Մարդիկ՝ ձեռքով չարաղետ՝
Մերձավորին սպանում —

Եվ թաղում են, և երգում.
«Ի վերին Երուսաղեմ»:

Չեմ հասկանում ես ոչինչ,
Բռնակալը իր ձեռքով
Սպանում է մարդկանց միշտ
Եվ միշտ թաղում — նո՛ւյն երգով:

Ազնիվ է թե ավազակ —
Հենց որ ուզում են թաղեն,
Նո՛ւյնն են երգում շարունակ.
— «Ի վերին Երուսաղեմ»:

Հիմարի թե ստորի,
Հենց որ ձեռքով իմ քաղեմ —
Երգում են միշտ բոլորին.
«Ի վերին Երուսաղեմ»:

VI

Նա երգը երգեց և խիստ դժգոհեց.
Անցել է արդեն ժամ ու ժամանակ —
Իսկ Աղջիկը դեռ չկա, չի՛ գալիս.
Սա — վատ է. Մահը — չի՛ սիրում հանաք:

Դառնալով դժնի ու չար առավել —
Հագավ Մահը իր տրեխները հին,
Եվ, հազիվ իջավ լուսնկա գիշեր —
Ճանապարհ ընկավ՝ ամպի պես մթին:

Քիչ գնաց — մեկ էլ տեսնում է ահա.
Ցողապատ, դալար թավուտի ներքո
Նստած էր գարնան դիցուհու նման,
Աղջիկը՝ շաղած լուսնյակի ցոլքով:

Վաղ — գարնանային հողի պես տկլոր՝
Բացված է նրա կուրծքը անամոթ,
Եվ թավ, մետաքսյա մաշկի վրա, խոր,
Աստղերն են փայլում համբույրների տոթ:

Աստղերի նման կուրծքն են զարդարում
Գիրգ ստինքների պտուկները հուր,—
Եվ, աստղերի պես, աչքերն են նայում
Վեր՝ Կաթին-Ծիրի ճամփեքին մաքուր:

Կապույտ ստվերներ աչքերի տակին,
Շրթերը — կարմիր վերքերի նման,

Գլուխը դրած նրա ծնկներին
Հոգնած, հագեցած նիրհել է տղան:
Նայում է Մահը — և բոցը քենի
Մարում է դանդաղ իր դատարկ գանգում:
«Եվայի նման այդ ի՞նչ ես էլի
Թաքնըվել աստծուց խոտի արանքում»:

Երկընքի նման մարմնով իր լուսեղ
Իր սիրած տղին ծածկելով Մահից —
Պատասխան տվեց Աղջիկը խիզախ.
« — Սպասի՛ր մի քիչ, դեռ մի՛ հայհոյի,
Աղմուկ մի՛ հանի, մի՛ դիպչի սրան,
Մի՛ հնչեցրու գերանդին քո սուր.
Կըգամ. կըմտնեմ իսկույն գերեզման —
Միայն թե սրան — երկար կյա՛նք դու տուր:
Մեղավոր եմ ես, չեկա ժամկետին,
Կարծում էի, որ — դու շա՛տ ես մոտիկ,
Թո՛ւյլ տուր սիրածիս ես գրկեմ էլի —
Կյանքը նրա հետ շա՛տ է ցանկալի...
Նա էլ-լա՛վն է շատ. նայի՛ր՝ հուրհուրան
Ինչպիսի՛ չքնաղ, ինչպիսի՛ վսեմ
Հետքեր է թողել նա կրծքիս վրա.
Տես՝ կակաչներ են կրակե ասես...»

Մահն, ամաչելով, կամաց ծիծաղեց.
«... — Արևի հե՛տ է համբուրվել ասես...
Բայց — մենակ դու չե՛ս իմ հոգսը կյանքում.
Շատերի՛ն պիտի ես մահ տամ ու քուն.
Ես ժամանակին լա՛վ եմ ծառայում,
Գործ շատ կա, իսկ ես — զառամ եմ արդեն.
Ամեն մի վայրկյան ինձ թանկ է կյանքում —
Հավաքվի՛ր, աղջի՛, ժամանակն է, դե՛...»

Պնդում է աղջիկը. —
« — Իմ սիրածը ինձ
Երբ գրկում է — էլ ո՛չ երկինք, ո՛չ հող.
Լցվում է հոգիս կարոտով աննինջ,
Վառվում է իմ մեջ երկնային մի շող...
Էլ սարսափ չկա գալիքի հանդեպ,
Ո՛չ մարդ է էլ պետք, ո՛չ երկինք անհուն.
Մանկան պես — խինդը իրենո՛վ է խենթ,
Եվ իրենո՛վ է սերը հիանում...»

Լսում է Մահը, մտածկոտ ու սև, —
Էհ, ո՞նց կասեցնի այս երգը անվերջ...
Չի՛ք աստված կյանքում — արևից վսեմ,
Չի՛ք կրակ — սիրո կրակից անշեջ...

VII

Լուռ է Մահը, իսկ զրույցներն աղջրկա
Հալում են չոր ոսկորները նրա հին,
Մերթ սառեցնում և մերթ կիզում են նրան,—
Ի՞նչ պիտի տա Մահու սիրտը աշխարհին:
Մահը — մայր չէ, բայց կի՛ն է նա և նրա
Սի՛րտն էլ անշուշտ մտքից ուժեղ է և խիստ.
Իր մութ սրտում կան բողբոջներ հուրհուրան
Կարոտանքի, վրդովմունքի և խղճի:

Նրանց, ում նա սիրում է խոր իր սիրով,
Ում սիրտը որ չոր կարոտով է լեցուն —
Գիշերները նա որպիսի՛ կարոտով
Մե՛ծ հանգըստի զրույցներ է շշնջում:

«Էհ, ի՛նչ, — ասաց Մահը. — Հրա՛շք թող լինի.
Թույլ եմ տալիս — ապրի՛ր, ապրի՛ր դու, միայն
Միայն թե ես ընդմիշտ քեզ մոտ կլինեմ,
Սիրո կողքի՛ն ես կլինեմ հավիտյան...»

Այդ օրվանից սերն ու մահը, ինչպես քույրեր,
Միասին են շրջում կյանքում մինչև հիմա,
Սիրո հետքից Մահն է քայլում քայլով երեր,
Սուր գերանդին ուսին, միջնորդ կնոջ նման: —

Քայլում է նա, իր քրոջով հմայված հա՛ր —
Եվ ամենուր, թաղման ծեսին, թե հարսանքին —
Նա անդադրում, անշեղորեն կերտում է վառ
Խինդը սիրո և բերկրությունը կյանքի:

ԲԱԼԼԱԴ ԿՈՄՍՈՒՀԻ ԷԼԼԵՆ ԴԵ ԿՈՒՐՍԻԻ ՄԱՍԻՆ

Հայտնի՞ է Ձեզ արդյոք, որ ողջ Բրետանում,—
Ուզում ես՝ հարցրու լույսին, —
Չկա ավելի գեղեցիկ մի կին, քան
Կոմսուհի Էլլեն դե Կուրսին:

Այն ամենը, որ լինում է կյանքում —
Մենք պետք է տեսնենք ու լսենք, —
Դրա համա՛ր էլ, աստղծո կամքով,
Աչքեր և ականջներ ունենք:

Դղյակից սահում է կարապի նման
Եվ դեպի կամուրջն է նա գնում:

Մի մուրացիկ է հանդիպում նրան,
Իսկ վերից — արևն է նայում:

Բայց երբ պատահում է, որ մեր աչքը
Չափից ավելի է սուր —
Նշանակում է, որ Արարիչը
Ուզում է տանջել մեզ իզուր:

Չբարձրացնելով աչքերը սիրող —
Գնում է նրա հետևից
Ջահել մանկլավիկը, ինչպես և սիրուն
Շնիկը չքնաղ մադամի:

Մենք գիտենք — շունը հաճախ
Դառնում է ազնիվ բարեկամ.
Հաճելի է սիրել շնիկին.
Չի խանդում ոչ ոք նրան...

Ձեզ կասեմ, որ այդ մուրացիկը
Ջահել էր, թիկնեղ, գեղեցիկ,
Եվ կույր էր բայց մի՞թե կույրը
Տիկնոջ ուշադրության արժանի չի՞ ...

Նախանձում է տեսնողին միշտ կույրը,
Բայց եթե նա իմանա՛ր,
Թե սրտում մեր ինչքա՛ն մթություն ենք
Մենք պահում — և՛ սև, և՛ խավար:

Թպրտաց սիրտը կոմսուհու, սրտո՛ւմ այդ
Սերը բնակվում էր միշտ: —
Կոմսուհին նայեց մուրացկին անթարթ,
— «Արժանի է սիրո, օ, ճի՛շտ»:

Ամե՛ն ոք սրտի խոր խոհեր ունի.
Օձը, առյուծը և դո՛ւք, —
Բայց ո՞վ այդ խոհերը գիտե,
Եվ գիտե՞ս դու քոնն արդյոք...

Կոմսուհին ասում է մուրացկին. « — Լսի՛ր,
Կոմսուհի Էլե՛ ոն է դիմում քեզ.
Ցավ է պատճառում ինձ քո մութ հոգին.
Ինչպե՞ս ամոքեմ նրա վիշտը ես»:

Երբ զգում ես դու, քո սրտում
Մեղրի կամ թույնի կուտակումն առատ —
Տո՛ւր մերձավորիդ ավելցուկն իսկույն.
Ինչի՞դ է նրա տենդը հորդառատ:

— «Մադա մ, — ասում է մուրացիկը հեզ.
Իմ թանկագի՛ն մադամ, —
Իմ ամբողջ կյանքի օրերը սև
Ձեր մի համբույրի՛ն ես կտամ»:

Լույս-ճշմարտության կարոտով վառված
Այնքա՛ն ես ազահ այն ուզում,
Որ սիրում ես քո սուտը հնարած,
Ինչպես ճշմարտություն մի սուրբ:

— «Սիրելի՛ս, դու քիչ այն կո՛ղմը նայիր,
Ասաց կոմսուհին ծառային, —
Բարի աստծու փառքի համար ես
Հեզությունս չե՛մ խնայի»:

Կինն էլ աշխարհում — ամեն ինչի պես —
Խաղալիք է աստուծո ձեռին.
Լա՛վ է — մտածենք մանկիկների հե՛զ,
Թիթեռնիկների, ծիտերի մասին:

Գրկում է կույրը հպարտ կոմսուհուն,
Հպում է շրթերը շրթերին, —
Մշուշվում է կոմսուհու հայացքը,
Խոնարհվում է իրանը նրբին:

Օ, այրե՛ր, — կեցցե՛ երջանկությունը:
Թող թեկուզ լոկ մի պահ տևի: —
Երջանկության մեջ իմաստությո՛ւն կա
Բոլոր գրքերից ավելի՛ :

Այստեղ կոմսուհու հպարտությունը
Հաղթեց կրքերին նրա վես.
Եվ հրամայեց մանկլավիկին նա.
— Էժե՛ն, օ, մանկի՛կըս, չընայե՛ս:

Մեր ոսոխները — պահն ու սատանան —
Աշխարհում հաղթում են միշտ մեզ.
Անպարտելի է Ժամը փորձության. —
Ուրեմն դու քեզ չտանջե՛ս:

Հետո, հագեցած ոտքի կանգնելով,
— Սպանի՛ր, — ասաց ծառային.
Եվ ուրախությամբ այդ տղան սիրող
Ոսոխին իր հանձնեց սև մահին:

Ով խմում է սերն ու խանդը կիզող
Միևնույն այրող բաժակից, —

Անխուսափելի խմելու է նա
Վրեժի հեղուկը կարմիր:

Խոնավ շրթերը սրբելով նազով,
Կոմսուհին ասաց Հիսուսին.
— Քե՛զ ընծայեցի, դրախտի արքա.
Իմ մաքրությունը լույսի...

Թե ո՞ւր է փչում, ո՞ր կողմը, քամին —
Մեզ դաշտի ցողունն է ասում, —
Բայց աստված ինքն էլ չգիտե երբեք.
Թե կինը ի՛նչ է ուզում:

Եվ մանկլավիկին նա հեզ հարցըրեց.
— Ճի՞շտ չէ, որ բարի եմ ես շատ…
Էլ ինչո՞ւ ես լալիս, սիրելի՛ս.
Գնանք տուն, ժամանակն է արդ...

Ծնվում է սերը, ինչպես բոց, արագ, —
Եվ մենք այրվելով նրանում,
Դառնում ենք ինքնե՛րըս կրակ
Գեղեցի՛կ, և վառ, և անհուն: —

Չպատասխանեց ծառան կոմսուհուն.
Արցունքը միայն նա սրբեց,
Բայց հառաչանքը իր անհուն
Էտյենը, ավա՛ղ, չզսպեց:

Բաշխում ենք մենք կյանքը շռայլ
Չէ՞ որ ամենքըս կյանքում
Բերում ենք ծիծաղ մի քիչ վառ —
Եվ մի սիրտ լիքը արցունք:

Կոմսուհին իր սև հոնքերը կիտեց
Եվ, ճիչը զսպելով հազիվ —
Իր մանկլավիկին կամուրջից նետեց
Դեպի ջրերը փոսի:

Եթե մենք խստագույնս դատենք
Բոլորին, ով արժանի է դատի —
Երջանիկ չե՛նք լինի մենք,
Բայց աշխարհը դատարկվի պիտի:

Եվ կրկին իր կապույտ աչքերը
Էլլենը դեպ երկինք հառեց.
Եղիր դատավո՛ր, ինձ, տե՛ր իմ,
Բայց արդար եղի՛ր, ինչպես ես:

Մենք գիտենք. — գեղեցիկ կանանց
Մեղքերը — հանաքներ են քնքուշ.
Իսկ — այնքան բարի՛ է աստված,
Այնքան հե՛զ է նա և զգույշ...

Գիշերը կոմսուհին, աբբային կանչելով,
Պատմեց իր մեղքերը բոլոր,
Եվ — քավեց իր այդ մեղքերը բոլոր
Լոկ հիսուն լուի հանձնելով:

Ինչ որ պատահում է կյանքում —
Մենք պետք է տեսնենք ու լսենք,
Դրա համար էլ, աստուծո կամքով,
Աչքեր և ականջներ ունենք:

Այս ամենը — հար գաղտնի կըմնար,
Այս մասին ո՞վ կասեր մեզ, —
Բայց — աջհամբույրի գումարում հանկարծ
Ինը կեղծ դրամ պատահեց...

Բայց երբ պատահում է, որ մեր աչքը
Չափից ավելի է սուր —
Նշանակում է Արարիչը
Մեզ չարչարել է ուզում:

Եվ ահա, բաշխելով այդ կեղծ դրամները
Իր հոտի ծուխերին աղքատ —
Աբբահայրը պատմեց այս քնքուշ բաները
Եվ տվեց մեզ — չքնաղ մի բալլադ:

Տանջալից են սրտի ցավերը
Եվ հաճախ — չի՛ք բուժում նրանց. —
Այնժամ զվարթուն հանաքո՛վ ենք
Մենք բուժում ցավերն այդ անանց:

ԻՄ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄ ԼՈՒԻՋԻ ՑԱՊԵԼԼԻԻՆ

Ինչպես կայծերը ամպի սև ծիլում —
Միայնակ ենք մենք օվկիանում կյանքի.
Բայց մենք — գալիքի հունտերն ենք կյանքում,
Մենք — կրակնե՛րն ենք պայծառ գալիքի: —

1934

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԵՐԳԵՅԻ ՊՈՒՇԿԻՆԻՑ

ԲԱՆՏԱՐԿՅԱԼ

Նստած եմ բանտո՛ւմ թեն, մթին ու անել՝
Մնված գերությա՛ն մեջ արծիվ մի ջահել,
Իմ տխուր ընկերը՝ պատուհանի մոտ՝
Թևաբախ իր կերն է կտցում արյունոտ:

Կտցում, ու նետո՛ւմ է, ու նայում հեռուն.
Կարծես միևնո՛ւյնն է ինձ հետ նա խորհում.
Հայացքով, ճիչո՛վ իր կանչում է նա ինձ ,
Ուզում է ասել «Ե՛կ, թռչե՛նք, սիրելի՛ս...»

«Մենք ազատ թռչունն ե՛ր ենք, — օ՛, ժա՛մ է, օ՛, ժա՛մ, —
Թռչենք դեպի լեռը՝ ամպից անբաժան,
Այնտեղ, ուր եզերքն է այն լուրթ, ծովային, —
Այնտեղ, ուր խաղում ենք լոկ ես... ու քամին...»:

11. XII. 1936

***

ՀՈԳՈՒ ԾԱՐԱՎԻՑ

Հոգու ծարավից, սովից տոչոր՝
Անապատում էի դեգերում ես
Եվ մի վեցթևյա քերովբե հուր
Ուղեհանգույցում ինձ հայտնվեց:
Մատներով թեթև, նման նիրհին՝
Նա հուշիկ հպվեց իմ աչքերին:
Բացվեցին աչքերս ամենատես,
Ահաբեկ արծվի աչքերի պես:
Եվ ականջներիս դիպավ ապա —
Եվ աղմուկ ու կանչ <…..>

Եվ ես անսացի երկնի շառաչին,
Եվ հրեշատկների թռիչքը վերին,
Եվ երթն ընդծովյա զեռունների,
Եվ հովիտներում՝ որդերի աճն:
Եվ իմ շրթներին մերձեցավ նա
Եվ պոկեց նա իմ մեղսոտ լեզուն՝
Ե՛վ ունայնախոս, և՛ խաբեբա.
Եվ խայթն իմաստուն օձի
Իմ սառած շրթերի մեջ
Իր արնոտ աջով դրեց ապա: —
Եվ նա իմ կուրծքը հերձեց սրով
Եվ թպրտացող սիրտս հանեց,

Եվ <սիրտս> այրված հրկեզ հրով
Դեպի հերձ ու բոց կուրծքս հրեց:

Ինչպես դի՝ այնտեղ ընկած էի ես
Եվ ձայնն աստծու կոչեց առ ինձ, —
«Ելի՛ր, մարգարե՛, և լո՛ւր, և տե՛ս,
Ամոքվիր կամոքն իմ հար, —
Եվ, դեգերելով ծովեր ու բաց,
Հրկիզիր խոսքով սրտեր մարդկանց»:

<1936>

***

ԱՆԽՈՆՋ ՍԵՐՄԱՆՈՂ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Անխոնջ սերմանող ազատության՝
Լուսաստղից առաջ ես ելա հանդ,
Եվ ձեռքով անեղծ ու կուսական
Հերկերի վրա անարգավանդ
Շաղեցի սերմեր կենսանորոգ, —
Բայց ես ժամանակ վատնեցի լոկ,
Բաղձանք միամիտ և անդուլ ջանք...
Արածե՛ք, օ՛, խեղճ ժողովուրդներ. —
Ի՞նչ ազատություն — հոտերին ձեր. —
Ձեզ մորթել են, կամ — խուզել դաժան
Ժառանգությունն է ձեր ցեղից ցեղ —
Լուծ զանգակազարդ — և խարազան!..

29. XII. 1936

ՌԱՅՆԵՐ ՄԱՐԻԱ ՌԻԼԿԵԻՑ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԿԱՐՈՒՍԵԼ

Չար ճիչերի ներքո շարմանկայի զառամ,
Քաշքըշելով իր հետ մի տախտակե տանիք՝
Հոլովվում է աշխարհն այս փոքրիկ ու երջանիկ…
Օ, ինչքա՜ն ծույլ է նա պտտվելուց առաջ...
Հետևում են իրար ստվերների շերտեր, —
Փախչում է սեգ գազելն առյուծի ճանկից, —
Չորս սևաթույր նժույգ սևաթույր ու թեթև, —
Ընթանում է ապա — սպիտակ փիղն հանգիստ:

Փարվել է առյուծի գիսախռիվ բաշին
Խիզախությամբ լցված մի կարմրաթուշ մանկիկ:
Առյուծն հանած լեզուն ատամներն է ցցում, —

Եվ — անցնում է կրկին սպիտակ փիղն հանգիստ:

Չար աղջիկներ դեռ կարճ զգեստներ հագած, —
Նրանց հայացքը — անհայտ անրջանքին, —
Նոր են նրանք, դեռ նոր երազանքի < . . . . >, —
Եվ տես՝ կրկին անցնում է սպիտակ փիղն հանգիստ...
……..
Արագ, միշտ ավելի սրընթաց են վազում
Պտտվում են երկար ժապավենով անփոխ
Սահում է շողք նսեմ, մի ուրվագիծ նրբին,
Հյուսերի ցոլքն է ծանր հանկարծ փայլում անգին,—
Եվ բազմերանգ հողմով ողողվում են կրկին, —
Եվ անցնում է կրկին — սպիտակ փիղն հանգիստ...

1936**ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ԴՄԻՏՐԻԵՎԻՉ ԲԱԼՄՈՆՏԻՑ**

ՍԵՎ ԾՈՎԻ ԵԶԵՐՔԻՆ

Սև ծովի եզերքին կանգնած կան սյուներ:
Սյուները քարից են: Նրանց թիվը — ութն է: —
Գալիս են այնտեղ հաճախ գերիներ:
Դագաղներ են բերում պարմանիներ:
Ձմեռները — գունատ են: — Եվ աշունը — մութն է: —

Այնտեղ գազաններ են ընկնում մերթ քիչ:
Թռչում — հասնում են մերթ — թռչուններ անգամ:
Եվ — ձանձրանո՛ւմ են: — Ի՞նչ անեն, — ի՞նչ
Թռչկոտում են, գայթում, ընկնում ուժից՝
Դադարելով ձգտել: — Դարձած անկամ: —

Սև ծովի եզերքին կանգնած կան սյուներ:
Օրերից նախնական: — Դեռ նախքան մուժը: —
Նրանց թիվն ահասա՛ստ է՝ բախտի՛ պես սև: —
Եվ նրանց իմաստն է — եթե ասեն. —
Ընդմի՛շտ: Անձայնությո՛ւն: Դժկամություն: Ո՛ւշ է:

25. II. 1937, Երևան

ԻՎԱՆ ԱԼԵՔՍԵԵՎԻՉ ԲՈՒՆԻՆԻՑ

ՀՐԹԻՌ

Գիշերվա ժամ էր ուշ, երբ լռության ծոցում,
Քնած երկրի վրա, խոր խավարում անկայծ, —
Ճեղքելով մութ գիշերը նարընջագույն գծով —
Օձանման ճայթեց, բարձր, հրթիռն հանկարծ:

Շառաչագի՛ն թափով նա բարձրացավ վերև,
Մի ակնթարթ սակայն... և մոռացման անկյանք
Ծովն են հոսում արդեն ադամանդները
Եվ դանդաղ է այնքան նրանց անկումն անձայն…

27.11. 1937

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԼՈԿԻՑ

«ՁԱՅՆ ԵՐԳՉԱԽՄԲԻՑ»

Ինչքա՛ն հաճախ ենք հիմա լալիս
Մեր վիճակը սև և անխնդում: —
Օ, եթե, մարդի՛կ, իմանայի՛ք
Ցուրտն ու խավարը գալիքի դո՛ւք: —

Հիմա սիրուհուդ ձեռքն ես սեղմում,
Խաղում նրա հետ — հանգիստ: —
Եվ լալիս ես դու — տեսնելով թույն՝
Կամ սիրած ձեռքում սեղմած — դաշույն,
Մանկի՛կ, մանկի՛կ...

Ստին, կեղծիքին — վերջ չե՛ս գտնի:
Իսկ մահն — հեռո՛ւ է դեռ: —
Աշխարհն — ավելի՛ պիտի մթնի,
Երկիրն — ավելի՛ սև հուն մտնի,
Օ՛, դեռ դարե՛ր, դարե՛ր…

Եվ դարը վերջին — ամենաեղկ,
Կտեսնենք — մե՛նք անգամ: —
Կազատե երկինքն — ահռելի մեղք,
Շրրթերին բոլոր — կհանգչի եղկ
Ժպիտ — անի՛ղձ այնքան: —

Մանկի՛կ իմ, գարուն դու կերազես —
Գարունը չի ծաղկի: —
Երկրնքում — արև՛ կլղձաս լուսե—
Արևը չի՛ ծագի:
Եվ ճի՛չդդ, երբ դու ճչալ ուզես —
Քարի պես չի լսվի...
Եղեք գո՛հ, ուրեմն, ձեր բախտից հին՝
Ջրի՛ց էլ խոնարհ, խոտի՛ց — անշուք,—
Օ, եթե, մարդի՛կ, իմանայի՛ք
Ցո՛ւրտն ու խավարը գալիքի դուք…

1937